

JOYCE STAPEL

Studentnummer: -
1^e beoordelaar: Wilfred van Eysden
2^e beoordelaar: Hilly Boers
Versie: Versie 2.2
Onderzoek: Schoolminor P4
Datum: 15 Januari 2018
Mail: joyce.stapel@student.stenden.com
Stenden Hogeschool Meppel

BETROKKENHEID VAN
KINDEREN DOOR
COÖPERATIEVE
WERKVORMEN TIJDENS
HET TAALONDERWIJS
IN ZUID AFRIKA EN IN
NEDERLAND

Samenvatting

Onderstaand onderzoeksverslag is uitgevoerd in Zuid-Afrika en Nederland. Op de school in Zuid-Afrika wordt vooral leraar-gestuurd lesgegeven. Grade 2B is een grote klas van 50 leerlingen, waar de betrokkenheid bij de leerlingen laag is. In Nederland op OBS P. M. in groep 4 is de betrokkenheid van de leerlingen verschillend.

Met dit onderzoek wil de onderzoeker erachter komen of de betrokkenheid van kinderen zowel in Zuid-Afrika als in Nederland vergroot wordt als er coöperatieve werkvormen worden toegepast in het taalonderwijs. Dit is onderzocht door middel van interviews, een lessenserie en observaties. Eerst is er door middel van een observatie een nulmeting afgenomen in beide groepen, daarna is er een lessenserie ontworpen en deze is uitgevoerd. Tijdens deze uitvoering zijn de lessen geobserveerd en daar zijn tussen- en eindresultaten uitgekomen.

Uit de observaties is gebleken dat de betrokkenheid van de kinderen vergroot als er coöperatieve werkvormen worden uitgevoerd tijdens het taalonderwijs. Coöperatieve werkvormen kunnen heel kort ingezet worden tijdens een taalles, daardoor wordt er al gezorgd voor meer betrokkenheid.

Het is gebruikelijk om coöperatieve werkvormen in stappen op te bouwen. Daarmee wordt bedoeld dat de kinderen eerst moeten leren om samen te werken. Dit kan opgebouwd worden door de kinderen eerst in tweetallen samen te laten werken. Als de kinderen hierin gegroeid zijn, kun je de samenwerkingsgroep vergroten. Dit kan betekenen dat de kinderen eerst in tafelgroepjes gaan samenwerken, en dus als 'groep' tot een conclusie komen. De grootste stap is om coöperatieve werkvormen klassikaal uit te voeren.

Uit het interview met B. Broere blijkt dat coöperatieve werkvormen niet werden gebruikt in groep 4 in verband met tijdsgebrek en ervaring. Tijdens dit onderzoek is de ervaring dat het gebruik van coöperatieve werkvormen niet veel tijd hoeft te kosten. Er is wel tijd nodig om ervaring op te doen met coöperatieve werkvormen. Maar als die ervaring er is, kunnen de coöperatieve werkvormen spontaan ingezet worden. Een kleine coöperatieve werkvorm is bijvoorbeeld het bespreken van een onderwerp in tweetallen. Als de leerkracht de kinderen in tweetallen laat overleggen, zijn zij actief want ze moeten luisteren naar elkaar. Verder leren zij ook van elkaar, doordat niet alle leerlingen dezelfde denkwijze hebben. Deze coöperatieve werkvormen vergt geen voorbereiding en het vergt ook niet veel lestijd. Alle kinderen zijn betrokken en zij kunnen andere inzichten krijgen.

Uit dit onderzoek is gebleken dat de betrokkenheid van kinderen groter wordt tijdens het uitvoeren van coöperatieve werkvormen. De kinderen moeten eerst wennen aan het samenwerken, maar kunnen hier steeds meer in groeien en daardoor ook sterker worden in het samenwerken. Zij leren van elkaar.

Inhoudsopgave

Samenvatting	1
Inleiding	4
1. Probleemanalyse	5
2. Theoretisch kader	7
2.1 Het nieuwe leren – “sociaal constructivisme”	7
2.2 Coöperatief leren	7
2.3 Coöperatieve werkvormen	9
2.4 Betrokkenheid van leerlingen	9
2.5 Leuvense Betrokkenheidsschaal	11
2.6 Taalonderwijs	12
2.7 De rol van de cultuur binnen het onderwijs	13
3. Probleemstelling	15
3.1 Onderzoeksdoel	15
3.2 Probleemstelling besproken met betrokkenen	15
3.3 Hoofdvraag en deelvragen	15
3.4 Hypothese	15
4. Onderzoeksaanpak	16
4.1 Onderzoeksgroepen	16
4.2 Methode van dataverzameling	16
4.3 Beschrijving van de onderzoeksinstrumenten	17
4.4 Methode van dataverzameling	17
4.5 Kwaliteitseisen	18
4.5.1 Ethische aspecten	18
4.5.2 Validiteit en betrouwbaarheid	18
4.5.3 Triangulatie	18
5. Resultaten	19
5.1 Proces van dataverzameling	19
5.2 Beantwoorde deelvragen	19
Resultaten observaties	22
Gemiddelde van de observaties op het S. H. in Port Alfred (bijlage 2 – 9):	22
Gemiddelde van de observaties op OBS P. M. in B. (bijlage 14 – 20):	22
6. Conclusies, aanbevelingen en discussie	23
6.1 Conclusie	23
6.2 Reflectie op hypothese	23
6.3 Aanbevelingen	23
6.4 Discussiepunten	24

Literatuurlijst.....	25
Bijlage 1: Observatie instrument – Leuvense Betrokkenheidsschaal	27
Bijlage 2: Onderzoeksinstrument – observatie 10 augustus	28
Bijlage 3: Onderzoeksinstrument – observatie 14 augustus 2017.....	29
Bijlage 4: Onderzoeksinstrument – lesopzet 24 augustus 2017.....	30
Bijlage 5: Onderzoeksinstrument – observatie 24 augustus 2017.....	31
Bijlage 6: Onderzoeksinstrument – lesopzet 30 augustus 2017.....	32
Bijlage 7: Onderzoeksinstrument – observatie 30 augustus 2017.....	33
Bijlage 8: Onderzoeksinstrument – lesopzet 11 september 2017	34
Bijlage 9: Onderzoeksinstrument – observatie 11 september 2017	35
Bijlage 10: Ontwerp onderzoeksinstrument interview L.K. Marais.....	36
Bijlage 11: Interview met miss. L.K. Marais	37
Bijlage 12: Ontwerp onderzoeksinstrument interview B. Broere.....	38
Bijlage 13: Interview met B. B. - 14 november	39
Bijlage 14: Onderzoeksinstrument – observatie 21 november 2017	40
Bijlage 15: Onderzoeksinstrument – lesopzet 28 november 2017	42
Bijlage 16: Onderzoeksinstrument – observatie 28 november 2017	43
Bijlage 17: Onderzoeksinstrument – lesopzet 12 december 2017	44
Bijlage 18: Onderzoeksinstrument – observatie 12 december 2017	45
Bijlage 19: Onderzoeksinstrument – lesopzet 19 december 2017	46
Bijlage 20: Onderzoeksinstrument – observatie 19 december	47
Bijlage 21: Logboek.....	48
Bijlage 22: Procesverslag	52

Inleiding

“De sleutel tot succes ligt in echte betrokkenheid.”

Dit onderzoeksverslag richt zich op de relatie tussen betrokkenheid van kinderen en de toepassing van coöperatieve werkvormen. Het zal als een kwantitatief en kwalitatief onderzoek worden uitgevoerd. Dit onderzoek wordt uitgevoerd op het S. H. in Port Alfred (Zuid-Afrika) en op ODS P. M. in B. (Nederland). In de eerste module (module 4.1) verdiept de onderzoeker zich in het onderwijssysteem van Zuid-Afrika. Daarnaast zal daar data verzameld worden voor het onderzoek dat in Nederland wordt voortgezet en afgerond. In module 4.2 wordt dit onderzoek uitgevoerd binnen het Nederlandse onderwijssysteem.

Betrokkenheid van kinderen is de sleutel tot leren, het geeft leerwinst en zorgt voor een prettig leerklimaat. De onderzoeker is naar Zuid-Afrika gegaan voor een professionele ontwikkeling, maar ook de interesse naar de relatie tussen cultuur en betrokkenheid heeft de onderzoeker bij de Grand Tour in Zuid-Afrika gebracht. Er wordt onderzocht wat betrokkenheid betekent in Zuid-Afrika en in Nederland en hoe de betrokkenheid kan worden vergroot. De meerwaarde van het uitvoeren in twee landen is dat de onderzoeker leert welke elementen haar kunnen verrijken als professional en het zal een cultureel divers beeld opleveren.

De aanleiding om onderzoek te doen naar coöperatieve werkvormen is ontstaan vanuit praktijkervaringen. De onderzoeker is enthousiast over het werken met coöperatieve werkvormen doordat zij dit bij verschillende mentoren heeft gezien en daardoor ook de resultaten daarvan heeft ervaren. De ervaring is dan ook dat de betrokkenheid van de leerlingen groter wordt als er coöperatieve werkvormen worden ingezet. Het is echter de uitdaging om coöperatieve werkvormen op een meer geïntegreerde en vanzelfsprekende wijze toe te passen in het onderwijs. Door dit onderzoek hoopt de onderzoeker zich verder te ontwikkelen en het vaker te kunnen toepassen.

Er is opgemerkt door EP Nuffic (2015) dat de betrokkenheid van kinderen erg laag is binnen het Zuid-Afrikaanse onderwijs, door observaties is geconcludeerd dat dit te maken heeft met de manier van lesgeven. Ook in Nederland kan de onderzoeker de opgedane ervaringen met coöperatieve werkvormen toepassen op een basisschool en verder verfijnen.

Tijdens dit onderzoek worden er lessen ontworpen en gegeven, observaties uitgevoerd en er worden interviews gehouden met de leerkrachten van het S. H. in Port Alfred en in Nederland op OBS P. M. Door deze activiteiten uit te voeren op het S. H. wordt er geleerd om met deze nog onbekende en andere situatie dan in Nederland te werken.

1. Probleemanalyse

Dit onderzoek wordt uitgevoerd in Zuid-Afrika en in Nederland. Op de school in Port Alfred (Zuid-Afrika) wordt vooral leraar-gestuurd lesgegeven. Er is nauwelijks interactie tussen de leerlingen en de leerkracht. De oorzaken hiervan zijn de grote klassen en er zijn te weinig opgeleide leerkrachten (Alexander, 2017). De betrokkenheid bij de leerlingen op een school is laag. Het tempo is laag en er is nauwelijks differentiatie binnen de lessen. Er wordt vooral gewerkt met gesloten opdrachten. De wijze van lesgeven is vooral groepsgewijs en de kinderen herhalen wat de leerkracht zegt. Daarnaast zijn er methodes en deze worden strikt volgens de beschreven opbouw gevolgd. De gezagsverhoudingen zijn anders en dit is van grote invloed op de relatie met kinderen en hun leerprestaties/ betrokkenheid, de leerlingen worden namelijk niet uitgedaagd. De groepsgroottes kunnen sterk verschillen van een paar leerlingen tot meer dan 130 in één lokaal (Kats, 2016). Vanuit de onderwijs traditie die hieronder wordt verduidelijkt, zijn de leerkrachten vaak niet in de mogelijkheid om voldoende interactie teweeg te brengen in hun lessen, waardoor leerlingen niet worden gemotiveerd om actief deel te nemen. Het gevolg is dat de betrokkenheid dan ook laag ligt bij de leerlingen. De hierboven genoemde gezagsverhoudingen zorgen ervoor dat er door extrinsieke maatregelen een uiterlijke schijnbetrokkenheid ontstaat. Het onderwijs in Zuid-Afrika vindt zijn oorsprong in het apartheidsverleden dat nog steeds zijn sporen na heeft gelaten.

Er zijn veel sporen nagelaten in het onderwijs door het apartheidsverleden. De regering streeft tegenwoordig naar een onderwijssysteem dat iedereen gelijke kansen biedt, maar ondanks dat gebeurt dit nog niet overal. De meeste zwarte kinderen in Zuid-Afrika gaan naar arme scholen en op deze scholen komt het onderwijs moeilijk op gang. Een aantal zwarte scholieren kunnen het financieel opbrengen om naar de (blanke) universiteiten te gaan (Getaway Travel, z.d.; EP Nuffic, 2015.)

In Nederland op OBS P. M. is de betrokkenheid van de kinderen verschillend. Dit ligt niet alleen aan de leerlingen, ook aan de leerkracht die voor de klas staat. De leerkracht van groep 4 van OBS P. M. wil zelf graag vaardiger worden in het uitvoeren van coöperatieve werkvormen tijdens het taalonderwijs. Door dit onderzoek hoopt de onderzoeker zich hier meer in te ontwikkelen door middel van observaties, interviews en het uitvoeren van coöperatieve werkvormen. Hierdoor zouden de coöperatieve werkvormen later efficiënter toegepast kunnen worden tijdens lessen. De betrokkenheid van de kinderen is één van de belangrijkste dingen. Verder toont onderzoek aan dat coöperatief leren een positieve bijdrage levert aan de cognitieve en sociale ontwikkeling van de leerlingen, ondanks dat wordt het nog weinig toegepast in het Nederlandse onderwijs (Ros, 1994; Veenman, Kenter & Post, 2000). Uit deze onderzoeken blijkt dat leerlingen in het Nederlandse basisonderwijs niet als een groep werken maar *in* een groep. Ook blijkt dat er nog weinig aandacht voor coöperatief leren is doordat het leren op de basisschool nog te veel gezien wordt als een individuele uitvoering. De onderzoeker wil onderzoek doen naar de relatie tussen coöperatieve werkvormen en betrokkenheid van kinderen in twee verschillende contexten/ culturen.

Een meerwaarde van een uitvoering van het onderzoek in twee verschillende culturen is dat het zorgt voor diversiteit. De diversiteit zorgt voor een verrijking van het resultaat. De uitkomsten van het onderzoek worden met elkaar vergeleken en in de conclusie worden verschillen of overeenkomsten in relatie gebracht met culturele variabelen. Er kunnen aanbevelingen vanuit de eigen cultuur worden geschreven. Verder neemt de onderzoeker ook methodes en werkwijzen mee vanuit het Zuid-Afrikaanse onderwijs. Beide landen kunnen dus van elkaar leren door te kijken naar het verschil in aanpak op het gebied van onderwijs. Bij de uitwerking daarvan kunnen dingen van elkaar worden overgenomen (De Bot, 2004). Het is daarom de moeite waard om te onderzoeken wat de culturele impact is op de betrokkenheid van de leerlingen in beide landen. Door te weinig tijd komt de voorbereiding van de lessen in het gedrang te staan. Elementen als coöperatieve

werkvormen krijgen hierdoor niet voldoende aandacht in de voorbereiding. De betrokkenheid van de kinderen wordt daardoor wat op de achtergrond gehouden, waar juist wel meer aandacht op gelegd kan worden, zodat de uiterste leerresultaten uit de leerlingen worden gehaald. Om het onderzoek realistisch te houden is er gekozen voor taalonderwijs. Het taalonderwijs biedt kansen voor interactiviteit en observatiemogelijkheden.

Vanuit de probleemanalyse is de volgende hoofdvraag ontstaan:

In hoeverre kan het werken met coöperatieve werkvormen voor de leerkrachten in Zuid-Afrika op het S. H. in Port Alfred en in Nederland op OBS P. M. in B. leiden tot meer betrokkenheid tijdens een taalles?

Vanuit deze hoofdvraag zijn onderstaande theoretische deelvragen ontstaan die in het theoretisch kader worden beantwoord. De volgende theoretische deelvragen zijn hieruit ontstaan:

- Wat zegt de theorie over coöperatief leren en wat is de relatie met de betrokkenheid bij leerlingen?
- Wat zegt de theorie over coöperatieve werkvormen binnen het taalonderwijs?
- Wat is het effect van het werken met coöperatieve werkvormen?

2. Theoretisch kader

Naar aanleiding van een literatuurverkenning is dit theoretisch kader ontstaan, het theoretisch kader zal antwoord geven op mijn theoretische deelvragen. In het theoretisch kader wordt ingegaan op het onderwerp betrokkenheid. In het boek *Betrokkenheid* (Marzano, Pickering & Heflebower, 2017) wordt het de “sleutel tot succes genoemd”. Aspecten als aandacht en relevantie van de lesstof worden als belangrijke elementen vermeld. Deze worden ook door Edmonds genoemd. Op zijn theorie wordt ook ingegaan binnen dit theoretisch kader. Naast de deze bovengenoemde positieve “interventies” wordt hier verder ingegaan op het nieuwe leren, de relatie met coöperatieve werkvormen en de gunstige uitwerking op de betrokkenheid.

2.1 Het nieuwe leren – “sociaal constructivisme”

Tegenwoordig wordt er veel meer onderzocht hoe kinderen daadwerkelijk leren, dit wordt ook wel ‘het nieuwe leren’ genoemd. Het coöperatief leren is ook een vorm van het ‘nieuwe leren’. Een stroming die het leerproces ziet als een actief proces is het sociaal constructivisme. Hierbij ontstaat kennis wanneer het gedeeld wordt met anderen. Daarnaast is één van de principes het verder leren op aanwezige kennis van de leerlingen, dit heet construeren. Ook is het belangrijk om te leren via een context, een rijke leeromgeving is onmisbaar. Actief leren verwijst ook naar de zelfstandigheid van de leerling zelf, naar het aantal en het soort beslissingen die de leerling neemt. Ook horen de keuzes hierbij of de leerling met of zonder ondersteuning van de leerkracht of klasgenoten werkt (Simons & Lodewijks, 1999).

Bij de stroming constructivisme bepaalt de leerling of er zelfstandig of in samenwerking met anderen wordt geleerd. Het leren vindt plaats wanneer een leerling zich in een betekenisvolle situatie bevindt waarin er motivatie is om doelgericht en in samenwerking met anderen een probleem op te lossen, dit is een kerngedachte van het constructivisme. Daarbij worden eigen doelen gesteld waardoor het leerproces zelfgestuurd is en de leerling kan reflecteren op hoe en wat hij leert. De leerling interpreteert informatie en bewerkt en verwerkt deze informatie op basis van reeds aanwezige voorkennis, waardoor de leerling zijn eigen kennis construeert (Van der Sanden, 2001).

Het constructivisme stimuleert samenwerking tussen de leerlingen, door deze interactie leren de kinderen van elkaar en hierdoor kunnen nieuwe inzichten ontstaan. Volgens Kok (2003) blijkt dat studenten die uitleg geven aan medestudenten de beste studieresultaten behalen. Er wordt veel zelfstandigheid van de kinderen gevraagd, de leerlingen werken zelfstandig aan opdrachten en er wordt verwacht dat zij zelf beslissingen kunnen en durven nemen en dat zij hun eigen leerproces kunnen sturen (Droste & Den Boogert, 1999).

Het concept van ‘het nieuwe leren’ heeft een aantal terugkerende basiselementen, namelijk:

1. Leren in de vorm van kennisverwerving is geen doel op zich maar moet leiden tot inzicht en begrip.
2. Leren vanuit nieuwsgierigheid en betrokkenheid creëert motivatie.
3. Leren vanuit zelfsturing en regulatie motiveert.
4. Leren werken met anderen stimuleert (Martens, 2010; Blok, H., Oostdam, R. & Peetsma, T. (2006)).

2.2 Coöperatief leren

“Coöperatief leren is een onderwijsleersituatie waarin de leerlingen in kleine groepen op een gestructureerde manier samenwerken aan een leertaak met een gezamenlijk doel. De leerlingen die samenwerken zijn niet alleen gericht op hun eigen leren maar ook op dat van hun groepsgenoten. Leerlingen leren met elkaar en van elkaar.” (Förre, Kenter & Veenman, 2010).

Coöperatief leren is een werkvorm die leerlingen uitdaagt tot actief en constructief leren. Deze werkvorm stimuleert interactie tussen leerlingen, benut verschillen tussen leerlingen als kansen om van elkaar te leren, waarbij grote betrokkenheid ontstaat. Coöperatief leren levert een bijdrage aan het realiseren van een goed pedagogisch klimaat (Förre, Kenter & Veenman, 2010).

Deze vijf basiskenmerken (Johnson & Johnson, 1994) zijn typerend en bepalend voor coöperatief leren:

❖ *Positieve wederzijdse afhankelijkheid*

De eerste voorwaarde voor coöperatief leren is de leerlingen ervan overtuigen dat ze van elkaar afhankelijk zijn. De leerlingen beseffen daarbij dat zij alleen via samenwerking het gestelde doel kunnen bereiken. "In een coöperatieve onderwijsleersituatie hebben de leerlingen twee verantwoordelijkheden: zelf de opgegeven opdracht uitvoeren én zich ervan verzekeren dat alle leden van de groep de opgegeven opdracht uitvoeren. Deze tweevoudige verantwoordelijkheid wordt positieve wederzijdse afhankelijkheid genoemd." (Förre, Kenter & Veenman, 2010; Johnson & Holubec, 1994)

❖ *Individuele verantwoordelijkheid*

"Individuele verantwoordelijkheid wil zeggen dat de leerling zich enerzijds verantwoordelijk voelt voor zijn bijdrage aan de groepsopdracht maar zich anderzijds ook verantwoordelijk voelt voor het werk van de groep als geheel. Deze gedeelde verantwoordelijkheid voor het groepswork leidt ertoe dat iedere leerling bereid is de andere leden van de groep te helpen en te ondersteunen." (Förre, Kenter & Veenman, 2010).

❖ *Directe interactie*

"Coöperatief leren vraagt om gelijktijdige en directe interactie tussen leerlingen. Kinderen leren het meest wanneer ze actief kunnen zijn en kunnen leren van ervaringen." (Vugt, 2007) Directe interactie betekent dat leerlingen samenwerken, ze communiceren met elkaar. Daarbij wisselen de leerlingen ideeën en informatie uit en zij verwoorden gedachten. In deze interactie schuilt de leerwinst. De leerlingen komen namelijk samen tot betere ideeën, oplossingen en betere denkwijzen. De leerstof krijgt meer betekenis voor de leerlingen omdat de leerlingen met elkaar over de leerstof praten, elkaar uitdagen om een moeilijk begrip uit te leggen of hun gedachten onder woorden brengen (Förre, Kenter & Veenman, 2010).

❖ *Samenwerkingsvaardigheden (sociale vaardigheden)*

Bij het toepassen van coöperatief leren wordt er expliciet aandacht gegeven aan het ontwikkelen van samenwerkingsvaardigheden. Deze vaardigheden komen namelijk niet spontaan tot ontwikkeling bij de leerlingen. Voor een aantal vaardigheden is het een voorwaarde om te kunnen starten met coöperatief leren. Maar de samenwerkingsvaardigheden worden ook gestimuleerd door de toepassing van coöperatief leren. Om met plezier samen te kunnen werken moeten de kinderen naar elkaar luisteren, de inbreng van een ander accepteren en vriendelijk op elkaar reageren. De leerlingen leren steeds meer vaardigheden naar mate de leeftijd vordert, zo zijn de basisvaardigheden in de hogere groepen bijvoorbeeld elkaar helpen of doelgericht werken (Förre, Kenter & Veenman, 2010).

❖ *Evaluatie van het groepsproces*

Bij elke coöperatieve les wordt het groepsproces geëvalueerd. Er is altijd een evaluatie van cognitieve en sociale doelen, want zowel het groepsproduct als het groepsproces wordt geëvalueerd (Förre, Kenter & Veenman, 2010).

Er zijn drie verschillende typen van coöperatief leren. Er bestaat *formeel coöperatief leren*, dat betekent dat de samenwerking van één onderwijseenheid tot verscheidende weken kan

duren. Er wordt één specifieke taak vervuld. Het doel hierbij is dat de leerlingen zelf leren maar dat zij ook leren van de leden van de groep. De kwaliteit van het leren wordt geëvalueerd maar ook hoe effectief de leerlingen in een groep hebben gewerkt.

Een tweede type van coöperatief leren is *informeel coöperatief leren*, dat houdt in dat het maar tijdelijk is. Het duurt niet langer dan één discussie of één klasperiode. Het doel hierbij is dat de aandacht van de studenten op het te leren materiaal is gefocust.

Het derde type is het werken met *basisgroepen*. Bij basisgroepen wordt er op lange termijn in dezelfde groepen samengewerkt. Hierbij leren de kinderen elkaar goed kennen, zij helpen elkaar tijdens het werken en de leerervaringen (Dochy, Heylen & van de Mosselaer, 2005)

2.3 Coöperatieve werkvormen

Een voordeel van coöperatieve werkvormen is dat de werkvormen bij verschillende vak- en vormingsgebieden toe te passen zijn. Daarnaast vragen de meeste werkvormen geen bijzondere aanpassingen van het lesmateriaal of de gebruikte lesmethode. De meeste coöperatieve werkvormen zijn eenvoudig van structuur. Sommige werkvormen duren slechts een paar minuten, anderen vragen meer tijd.

Bij het gebruik van coöperatieve werkvormen zijn er verschillende verdelingen: leerlingen leren in tweetallen, groepjes of er zijn werkvormen waarbij leerlingen opstaan van hun plaats. Het is het beste om te beginnen met werkvormen in tweetallen.

Coöperatieve werkvormen zijn toepasbaar bij verschillende fasen van het directe instructiemodel, verschillende vakken, verschillende opdrachten en bij alle groepen. Bij de jongste kinderen (kleuters) ligt het accent op samenwerkingsvaardigheden.

Het is belangrijk om de werkvormen geleidelijk aan te leren. Eerst licht de leerkracht de stappen toe. Daarna worden deze gedemonstreerd en als laatste is het belangrijk om te controleren of de leerlingen de stappen begrepen hebben (Förner, Kenter & Veenman, 2010).

2.4 Betrokkenheid van leerlingen

Uit de voorgaande theorie over coöperatief leren en coöperatieve werkvormen blijkt dat betrokkenheid een grote rol speelt. Eerst zal ik in het kort de betekenis van betrokkenheid uitleggen. Betrokkenheid kan onderverdeeld worden in betrokkenheid van de leerkracht en de betrokkenheid van de leerling. Een goede leerkracht is betrokken op zijn leerlingen, dat houdt in dat hij/zij elke leerling persoonlijke en positieve aandacht geeft. Betrokkenheid van de leerkracht heeft invloed op het welbevinden van kinderen en zorgt ervoor dat het zelfvertrouwen van de leerlingen toeneemt. Als we het hebben over de betrokkenheid van de kinderen, dan heeft dat betrekking op de lesstof. Een leerkracht moet ervoor zorgen dat zijn leerlingen betrokken blijven bij de les.

“Je kunt je lessen nog zo goed voorbereiden, stap voor stap uitdenken, er filmpjes en interactie bij betrekken, als je niet kijkt naar de kinderen en niet bijstuurt wanneer er geen interesse of motivatie is, dan mis je een deel van de werkelijkheid.” (Emonds, 2014). Het is belangrijk dat je werkt aan een positief klimaat, dat zorgt voor het verhogen van de betrokkenheid van de kinderen.

“Betrokkenheid van kinderen is een belangrijke voorwaarde om tot ontwikkeling te komen en dus belangrijk voor het realiseren van goed onderwijs. Een hoge betrokkenheid wijst erop dat kinderen vanuit hun exploratiedrang tot intense mentale activiteit komen. Kinderen met een hoge betrokkenheid hebben een hoge concentratie, ze zijn geconcentreerd bezig en stellen zich open. Ze voelen zich van binnenuit gemotiveerd (*intrinsieke motivatie*) om met de

activiteit aan de slag te gaan. Betrokkenheid is met al deze kenmerken de conditie voor het realiseren van diepgaand leren. Een hoge betrokkenheid levert dan ook veel meer op dan het oppervlakkig leren van een weetje. Missen we betrokkenheid bij kinderen, dan is er reden tot ongerustheid!" (Van der Linden, 2014).

Van der Linden benoemt 7 punten die de betrokkenheid van de kinderen kunnen verhogen:

1. Een positief klasklimaat

Een positief klasklimaat gaat over de relaties tussen leerlingen en tussen de leerlingen en de leerkracht. Om de betrokkenheid te verhogen moet er een ontspannen en gezellige sfeer in de groep aanwezig zijn.

2. Voortbouwen op mogelijkheden

"Kinderen dagen de school uit om te differentiëren en om het aanbod aan te passen aan wat ze in hun mars hebben. Stel de klas bijvoorbeeld voor een uitdaging: de klas heeft 30 minuten de tijd om ervoor te zorgen dat iedereen in de klas de oefeningen begrijpt. Over 30 minuten gaan we evalueren of het geslaagd is." (van der Linden, 2014). Alle kinderen zijn uniek en verschillen van elkaar, daardoor zouden er ook verschillende leerprocessen moeten worden verzorgd.

3. Werkelijkheidsnabijheid

Hiermee wordt bedoeld dat kinderen nieuwsgierig worden gemaakt en verwonderd zijn. Het stimuleert het verkennen van de wereld om zich heen en prikkelt de spontane interesse. Kinderen moeten met de werkelijkheid geconfronteerd worden.

4. Activiteit

Het tegenovergestelde van betrokkenheid is verveling, passiviteit en inactiviteit. Daarom moet ervoor gezorgd worden dat alle leerlingen bezig zijn en betrokken worden bij het handelen van de leerkracht. Dit zou je kunnen doen door mentale activiteiten uit te lokken (betrokkenheid).

5. Expressie

Expressie is de uitdrukking van de kinderen. Expressie verduidelijkt en versterkt de ervaring. Kinderen gebruiken alleen niet dezelfde manier om zich uit te drukken. Het is de rol van de leerkracht om verschillende vormen van expressie te helpen verkennen. "Lok op alledaagse plekken uit tot creativiteit door bijvoorbeeld een prikbord met grappige elementen of leuke verhalen op de hangen." (van der Linden, 2014).

6. Samen leren

Verder gebeurt leren met interactie. "Je hebt de confrontatie met anderen nodig om te worden wie je bent, om zelfkennis op te doen, om zelfvertrouwen te ontwikkelen en om te groeien. Anderen kunnen je motiveren en stimuleren." (van der Linden, 2014). Door de interactie te stimuleren zorg de leerkracht ervoor dat kinderen met elkaar in gesprek gaan over de inhoud van het werk.

7. Leerlingeninitiatief

Voor de betrokkenheid van kinderen is een grote mate van participatie noodzakelijk. Leerlingeninitiatief is echter meer dan het geven van een keuze, de kinderen kunnen zelf inhoud aan hun leerproces geven.

"Met een hoge betrokkenheid is er meer leerwinst en vooruitgang in de ontwikkeling te behalen, ook bij kansarme kinderen." (Buyse, Snoeck, Bertrands, Decleeg, & Laevers, 2009).

2.5 Leuvense Betrokkenheidsschaal

De Leuvense Betrokkenheidsschaal is een observatie instrument waarbij de betrokkenheid gemeten kan worden. Volgens Laevers & Peeters (1994) zijn er betrokkenheidssignalen te onderscheiden, namelijk:

- *Concentratie:*

De leerling heeft zijn aandacht gericht op één punt, zijn activiteit. Slechts enkele prikkels kunnen de leerling afleiden.

- *Energie:*

Tijdens activiteiten kunnen fysieke componenten opvallen, zoals: luid spreken (roepen) of in een vlot tempo werken. Een blik van een leerling verradt al veel, bijvoorbeeld een starende of dromerige blik. Het kan ook een levendige oogopslag en ingespannen blik zijn.

- *Complexiteit en creativiteit:*

De leerling probeert de taak eigen te maken door er zelf elementen aan toe te voegen. Complexiteit is in samenhang met creativiteit. De leerling ontdekt, legt verbanden, stelt vragen en geeft opmerkingen. De leerling volgt een eigen leerproces, er wordt zelf verantwoordelijkheid aan toegevoegd.

- *Mimiek en houding*

Tijdens het observeren zijn de niet-verbale signalen heel belangrijk. De lichaamshouding van een leerling kan concentratie tonen maar ook verveling uitdrukken. De gezichtsuitdrukking en lichaamshouding van een leerling tonen hun taakgerichtheid.

- *Persistentie*

Concentratie gaat over aandacht en energie, de aandacht en energie is bij concentratie op één punt gericht. Persistentie gaat over de duur van deze concentratie.

- *Nauwkeurigheid*

Als leerlingen nauwkeurig te werk gaan. De leerlingen zijn dan betrokken en gaan zorgzaam met hun taak bezig.

- *Reactietijd*

Dit gaat over prikkels, de leerlingen zijn alert en reageren snel op prikkels. Deze leerlingen zijn gericht bezig met hun taak.

- *Verwoording*

Door de reactie van leerlingen kun je merken of zij betrokken waren tijdens hun taak. De kinderen vertellen enthousiast of geven spontaan commentaar. Het kan ook een beschrijving zijn waaruit blijkt dat de leerling niet betrokken was.

- *Voldoening*

Genieten heeft ook te maken met de betrokkenheid van een leerling. De leerling is voldaan over zijn taak en kan er trots over vertellen.

De Leuvense Betrokkenheidsschaal werkt met schaalwaarden. De schaalwaarden worden op deze manier onderscheiden:

- **Schaalwaarde 1: Geen activiteit**

De leerling is volledig afgehaakt. Er is geen enkel signaal dat de leerling zich richt tot zijn taak. Als er wel een activiteit is tijdens deze momenten, is dit niet taakgericht. Verder behoort bij deze schaalwaarde het treffen van uitgebreide voorbereidingen voor een taak. Dit worden anticiperende handelingen genoemd.

- **Schaalwaarde 2: Vaak onderbroken activiteit**

Bij schaalwaarde 1 is er sprake van geen activiteit of schijnactiviteit. Bij deze schaalwaarde zijn er enkele momenten van taakgerichte activiteit. Hierbij wordt er bijvoorbeeld naar een uitleg geluisterd of leerlingen steken af en toe hun vinger op. Het kan ook zijn dat de leerling nog mee doet met activiteiten, als deze activiteiten geautomatiseerde handelingen zijn. De leerling hoeft er niet over na te denken en kan dit met zekere 'afwezigheid' uitvoeren.

- **Schaalwaarde 3: Min of meer aangehouden activiteit**

De leerling is bezig met een bepaalde activiteit, luistert naar de uitleg en participeren door een inbreng te doen. De leerling is zich bewust van zijn handelingen en is er met zijn gedachten bij. Er mist alleen motivatie waardoor de leerling snel is afgeleid.

- Schaalwaarde 4: Activiteit met intense momenten

Er zijn veel signalen van betrokkenheid. Deze signalen zijn af te leiden uit de betrokkenheidssignalen, belangrijke signalen zijn concentratie, persistentie, geringe afleidbaarheid en nauwkeurigheid. De taak krijgt meer betekenis voor de leerling.

- Schaalwaarde 5: Volgehouden intense activiteit

De leerling wordt niet afgeleid en is geheel taakgericht bezig met zijn taak. De betrokkenheidssignalen concentratie, persistentie, energie en complexiteit zijn aanwezig.

Er zijn nog meer punten om de betrokkenheid te optimaliseren, het is belangrijk om daar op te letten tijdens een observatie. Deze twee punten zijn complexiteit en motivationele bron.

- Complexiteit: een activiteit sluit niet aan bij het ontwikkelingsniveau en de mogelijkheden van de leerlingen, het is te moeilijk of makkelijk.

- Motivationele bron: hierbij houdt de activiteit rekening met de andere behoeften van leerlingen dan de exploratiedrang, zoals nood aan ontlading, aandacht of spanning (Lietaert, S., Roorda, D., Laevers, F., Verschueren, K., & De Fraine, B. (2015).

2.6 Taalonderwijs

Je kunt een les over een bepaald onderwerp interessant maken door motiverende werkvormen toe te passen, aansprekende voorbeeld zinnen te gebruiken of speelse oefeningen uit te voeren. Maar op deze manier probeer je alleen de leerinhoud aantrekkelijk te maken. Kinderen leren het best als ze echt belangstelling hebben voor het onderwerp van je les of als ze ervan overtuigd zijn dat het zinvol is om iets te leren (Huizenga & Robbe, 2005).

“Als je kinderen op de één of andere manier kunt duidelijk maken waarom ze moeten weten wat een bezittelijk voornaamwoord is dan heb je voldaan aan een belangrijke voorwaarde voor een goede les. Je zou bijvoorbeeld kunnen zoeken naar teksten uit het dagelijks leven waarin kennis van het bezittelijk voornaamwoord belangrijk is.” (Huizenga & Robbe, 2005).

Taal speelt een belangrijke rol in het dagelijks leven, daarom is taalonderwijs gekozen als hoofdonderwerp van dit onderzoek. De taalbeheersing is belangrijk voor het begrijpen van kennis en beïnvloedt de studieresultaten voor leerlingen. Het beïnvloedt de studieresultaten nu, maar ook in de toekomst en tijdens hen carrière. Taal is een communicatiemiddel, maar taal kan ook gebruikt worden als expressiemiddel. Verder wordt taal ook gebruikt als hulpmiddel om gedachten te ordenen (Huizenga & Robbe, 2005).

Het lesgeven met behulp van een methode wordt traditioneel taalonderwijs genoemd. De kinderen leren de spellingsregels dan bijvoorbeeld door het invullen van de oefeningen in het spellingschrift. Als er een bepaald onderwerp of thema centraal staat wordt dat thematisch taalonderwijs genoemd. Het thema of onderwerp sluit aan bij de beleavingswereld van de kinderen en het biedt voldoende verkenning en uitdieping. (Huizenga & Robbe 2005; Beernink, van Koeven, Litjens, de Groot & Veenman, 2006).

Het interactieve taalonderwijs heeft drie uitgangspunten: betekenisvol, strategisch en sociaal leren (Beernink, van Koeven, Litjens, de Groot & Veenman, 2006).

“De leerkracht wordt uitgedaagd om bij de lessen die onderwerpen te zoeken, die aansluiten bij de ervaringen van de leerlingen, dit in plaats van terug te vallen op de kunstmatige

ervaringen van gezinnen die in leerboeken beschreven worden". (Copper, Elsäcker, Knijnenburg, Kopmels, Witkam, 2003)

Als leerlingen op gevarieerde wijze hun luister- en spreekvaardigheid oefenen met anderen, kunnen ze het communiceren makkelijker onder de knie krijgen. Bijvoorbeeld bij het vragen van een antwoord, als de leerkracht dan één leerling van de 30 leerlingen een beurt geeft, wachten de andere 29 kinderen en kunnen hun antwoord niet delen. Als je met een andere werkvorm werkt, als bijvoorbeeld alle leerlingen één minuut de tijd krijgen om na te denken en na die ene minuut bespreken zij het antwoord in tweetallen. Op die manier zijn leerlingen actief. Coöperatief leren heeft in feite 2 doelen:

- Sociaal doel: Het sociale doel is het ontwikkelen van samenwerkingsvaardigheden. Coöperatief leren geeft daarnaast ook een gunstig effect op het klimaat in de klas.
- Cognitief doel: Het ontwikkelen en stimuleren van de taal-denkontwikkeling. (Copper, Elsäcker, Knijnenburg, Kopmels, Witkam, 2003)

2.7 De rol van de cultuur binnen het onderwijs

De culturele verschillen tussen blank en zwart zijn heel groot in Zuid-Afrika op de scholen. De voertaal in Zuid-Afrika is Engels, alleen wordt op de scholen met de jongere kinderen de stamtaal gebruikt. Er wordt wel aan de ontwikkeling van de Engelse taal gewerkt (Kats, 2016).

Sommige scholen zijn een sectie 20 school, dit betekent dat het departement de gelden beheerst en dat de school moet afwachten waaruit de geldbesteding bestaat, dit is afhankelijk van de schoolresultaten. Een sectie 20 school kan een sectie 21 school worden. Dan beheerst de school zelf het budget. De groei van een sectie 20 school naar een sectie 21 school, is afhankelijk van de schoolresultaten en de beoordeling die de overheid de school geeft (UP Nuffic, 2015). Het contact met ouders op de scholen is heel verschillend. De scholen denken hier dan ook verschillend over. Op een enkele school worden ouders van informatie voorzien, op andere scholen nauwelijks. Eens in de zoveel tijd is er medische hulp aanwezig op een school, dan komen ouders wel (Kats, 2016).

Het aantal leerlingen verschilt per groep, er wordt gewerkt met een Grade in Zuid-Afrika. De Grades beginnen bij Grade 1 en gaan tot Grade 6/7 door, soms zelfs tot Grade 9. De groepsgrootte verschilt van een paar leerlingen tot een combinatie van drie Grades, waar dan meer dan 130 leerlingen in één lokaal les krijgen (Kats, 2016; UP Nuffic, 2015). De voorbereiding door de leerkrachten is matig, zij bereiden namelijk nauwelijks lessen voor en er is ook geen planning op lange termijn. De ontwikkeling van deze scholen gaat langzaam. Er wordt uitsluitend met gesloten opdrachten gewerkt. Vrije opdrachten of keuze- en open vragen worden met veel moeite of niet uitgevoerd. De kinderen zijn dit ook niet gewend. De leerkrachten geven veelal les door middel van Parrotteaching. Parrotteaching is het nazeggen of -roepen van de leerkracht of de leerlingen gaan gezamenlijk onder leiding van de leerkracht het antwoord opschrijven. Deze wijze van lesgeven is vooral groepsgewijs (Gethaway Travel, z.d.).

De leerkrachten zijn geschoold, maar wel allemaal op verschillend niveau en er is ook onderscheid in de mate waarin. Er worden regelmatig workshops aangeboden. Er wordt bij de afwezigheid van een leerkracht geen vervanging geregeld (Kats, 2016). Sinds 2010 hebben Farmschools verplicht een Grade R, Reception. Dit is een kleutergroep, bij deze groepen wordt er meestal onderwijs gegeven door een niet gediplomeerde leerkracht. Deze 'leerkrachten' zijn vaak een moeder van een kind (EP-Nuffic, 2015; Kats, 2016).

In Nederland wordt gedifferentieerder lesgegeven. De leerlingen worden uitgedaagd of er wordt geëxperimenteerd met nieuwe vormen van leren, kortom het is een verschil met het onderwijs van Zuid-Afrika. De overeenkomsten zijn dat de betrokkenheid bij beide landen

belangrijk is en dat hier bij beide landen aan gewerkt kan worden. Binnen het Nederlandse taalonderwijs kan de betrokkenheid wat extra aandacht gebruiken.

3. Probleemstelling

3.1 Onderzoeksdoel

Het doel van dit onderzoek is om erachter te komen of de betrokkenheid van kinderen zowel in Zuid-Afrika als in Nederland vergroot wordt als er coöperatieve werkvormen worden toegepast in het taalonderwijs.

3.2 Probleemstelling besproken met betrokkenen

Aan het einde van schooljaar 2016/2017 heeft er een gesprek plaatsgevonden met B. Broere, leerkracht van OBS P. M. in B. Tijdens dat gesprek is er besproken over welk onderwerp dit onderzoek zal gaan en wat het onderzoeksdoel hiervan is. B. Broere gaf aan nog niet veel te werken met coöperatieve werkvormen. Zij stond hier alleen wel open voor en wilde er graag meer over leren. In Zuid-Afrika heeft er in de eerste week een gesprek plaatsgevonden met Miss. L.S. Marais. Er is haar uitgelegd wat coöperatieve werkvormen zijn en dat dit het onderwerp van het onderzoek zal zijn. Miss. L.S. Marais was enthousiast en stond open voor het geven van lessen met coöperatieve werkvormen, waardoor er waardevolle observaties uitgevoerd kunnen worden.

3.3 Hoofdvraag en deelvragen

De hoofdvraag:

In hoeverre kan het werken met coöperatieve werkvormen voor de leerkrachten in Zuid-Afrika op het S. H. in Port Alfred en in Nederland op OBS P. M. in B. leiden tot meer betrokkenheid tijdens een taalles?

Praktische deelvragen:

- Hoe wordt de betrokkenheid van leerlingen tijdens een taalles gestimuleerd door de leerkracht?
- Op welke wijze kunnen coöperatieve werkvormen ingezet worden binnen het onderwijssysteem van Zuid-Afrika en Nederland?

3.4 Hypothese

Er wordt verwacht dat coöperatieve werkvormen zorgen voor meer betrokkenheid en dat dit zal leiden tot betere resultaten. Er wordt meer bij de belevingswereld van de kinderen aangesloten. Door de coöperatieve werkvormen in te zetten worden alle kinderen actief, waardoor zij effectiever het doel van de les meekrijgen en onthouden. De kinderen worden volledig betrokken bij de les. Daarnaast leren de kinderen samenwerken en zij leren veel van elkaar. Coöperatief leren is een werkvorm die leerlingen uitdaagt tot actief en constructief leren. Deze werkvorm stimuleert interactie tussen leerlingen, benut verschillen tussen leerlingen als kansen om van elkaar te leren, waarbij grote betrokkenheid ontstaat (Förster, Kenter & Veenman, 2010).

4. Onderzoeksaanpak

Hieronder zijn de methode van dataverzameling, tijdsplanning, randvoorwaarden en onderzoeksinstrumenten omschreven.

Dit onderzoek wordt zowel een kwalitatief als een kwantitatief onderzoek. Er wordt een lessenserie ontworpen waarbij leselementen vanuit het domein coöperatieve werkvormen worden toegevoegd. Om enerzijds de kwaliteit te verhogen en de groei van de betrokkenheid te meten. Er wordt gestart met een nulmeting. De lessenserie zal qua opzet en intentie in beide landen hetzelfde zijn, de inhoud echter verschillend. Als dat is geanalyseerd kan er worden onderzocht hoe er meer betrokkenheid kan ontstaan. De resultaten van Zuid-Afrika zullen vergeleken worden met de resultaten in Nederland. Hierover kan een bruikbare en leerzame conclusie geschreven worden die de onderzoeker later kan toepassen in het onderwijssysteem van Nederland.

4.1 Onderzoeksgroepen

Onderzoeksgroep 1: Grade 2B S. H.	Onderzoeksgroep 1 zijn de leerlingen uit Grade 2B op het S. H. in Port Alfred. In Port Alfred op het S. H. is de betrokkenheid bij de leerlingen laag. De groepen zijn heel groot, in Grade 2B zitten 50 leerlingen. De 50 leerlingen hebben ieder een verschillend niveau, daardoor moeten leerlingen op elkaar wachten of de lesstof gaat juist te snel.
Onderzoeksgroep 2: Miss. L.S. Marais	Miss L.S. Marais staat open voor het gebruik van coöperatieve werkvormen in de lessen, maar is hier verder niet mee bekend. Wel vind ze de betrokkenheid van kinderen belangrijk.
Onderzoeksgroep 3: Groep 4 OBS P. M.	In groep 4 van OBS de P. M. school in B. is de betrokkenheid wisselend. De kinderen zijn actief en doen hun werk, maar niet de gehele groep is betrokken. Het is een rustige groep met 16 leerlingen.
Onderzoeksgroep 4: B. Broere	De leerkracht van groep 4 is B. Broere. Zij vindt de coöperatieve werkvormen interessant en waardevol maar door tijdsgebrek en ervaring laat zij het vaak weg in haar lessen.

Er is voor de groepen Grade 2B en groep 4 gekozen omdat de onderzoeker voor de specialisatie onderbouw heeft gekozen. Verder krijgen de leerlingen in deze 'onderbouw-groepen' structureler en meer taalonderwijs aangeboden dan in de lagere groepen waardoor de coöperatieve werkvormen sneller van toepassing zullen zijn.

4.2 Methode van dataverzameling

Bij dit onderzoek zijn theoretische en praktische deelvragen opgesteld. Voor het maken van het theoretisch kader zijn er verschillende bronnen geraadpleegd. Er zijn theorieën met elkaar vergeleken door de verschillende bronnen te raadplegen. De meeste theorie wordt hierdoor versterkt en andere theorieën vullen elkaar aan. Op deze manier zijn de theoretische vragen beantwoord, deze theorie kan gebruikt worden bij het uitvoeren van dit onderzoek.

Voor de beantwoording van de praktische deelvragen worden de volgende instrumenten gebruikt:

- Observaties en lessen om de beginsituatie te bepalen
- De Leuvense betrokkenheidsschaal om de kwantitatieve vergroting van de betrokkenheid tijdens het taalonderwijs te meten
- Interviews met de leerkrachten L.S. Marais (Grade 2B) en B. Broere (leerkracht groep 4)

4.3 Beschrijving van de onderzoeksinstrumenten

De onderzoeksinstrumenten zullen worden opgesteld met kernwoorden die verbonden zijn met de theorie zoals deze in het theoretisch kader is weergegeven. Er is gekozen om met verschillende onderzoeksmethodieken te werken om een zo betrouwbaar mogelijk beeld te verkrijgen (triangulatie). In het onderzoek is gekozen voor drie meetmomenten tijdens de lessenserie in beide landen, in totaal zes aan de hand van de objectieve betrokkenheidsschaal, twee nulmetingen en twee interviews. Vervolgens wordt deze data met elkaar vergeleken, waarbij in de conclusie de culturele verschillen mee zullen worden genomen.

Observatie:	Er zullen op drie verschillende momenten in beide landen observaties plaatsvinden. Verder wordt ervoor gekozen om vijf kinderen per observatie te observeren, om de betrouwbaarheid van dit instrument te waarborgen. Het observatie-instrument zal drie keer gebruikt gaan worden om te meten of de betrokkenheid van de leerlingen ook daadwerkelijk groter wordt, er wordt gebruik gemaakt van een nul-, tussen- en nameting (van der Donk & van Lanen, 2010).
Interview	Bij het opstellen van het interview zullen de kernwoorden geanalyseerd worden, bij deze geanalyseerde kernwoorden zullen de interviewvragen worden ontworpen. De interviews worden op twee verschillende momenten afgenomen en vergeleken met de uitkomsten van de resultaten van de observaties. In de conclusie worden alle data met elkaar vergeleken.
Lessenserie	De methodiek van de ontworpen lessenserie is gebaseerd op de uitgangspunten van de coöperatieve werkvormen.

4.4 Methode van dataverzameling

Deelvraag:	Methode van dataverzameling:	
Wat zegt de theorie over coöperatief leren en wat is de relatie met de betrokkenheid bij leerlingen?	- Literatuurstudie.	Deze vraag is beantwoord door de bestudeerde literatuur, te vinden in het theoretisch kader.
Wat zegt de theorie over coöperatieve werkvormen binnen het taalonderwijs?	- Literatuurstudie.	Deze vraag is beantwoord door de bestudeerde literatuur, te vinden in het theoretisch kader.
Wat is het effect van het werken met coöperatieve werkvormen?	- Literatuurstudie - Observaties - Lessen/ activiteiten uitvoeren	Deze vraag is beantwoord door de bestudeerde literatuur, te vinden in het theoretisch kader. Daarnaast is een observatie relevant om te bekijken wat het effect op de scholen in Zuid-Afrika en in Nederland is. Het uitvoeren van lessen/ activiteiten zal nuttig zijn om zelf te ervaren/ meten hoe de betrokkenheid van de kinderen is.
Hoe wordt de betrokkenheid van leerlingen tijdens een taalles gestimuleerd door de leerkracht?	- Literatuurstudie - Interviews - Observaties	Deze vraag is deels beantwoord door de bestudeerde literatuur, te vinden in het theoretisch kader. Door interviews met de onderzoeksgroep zal duidelijk worden hoe de betrokkenheid op dit

		moment wordt gestimuleerd. De uitgewerkte interviews zijn te vinden op bladzijde 38 (Bijlage 11: Interview met L.S. Marais) en op bladzijde 40 (Bijlage 13: Interview met B. Broere). Ook zal door observaties deze vraag beantwoord worden. En door de observaties kunnen aanpassingen duidelijk gemaakt worden. De observaties zijn te vinden in bijlage 2 t/m bijlage 20.
Op welke wijze kunnen coöperatieve werkvormen ingezet worden binnen het onderwijssysteem van Zuid-Afrika en Nederland?	- Interviews - Lessen/ activiteiten uitvoeren - Observaties	Om een antwoord te krijgen op deze deelvraag zullen interviews met de onderzoeksgroep zorgen voor een overleg over het inzetten van de coöperatieve werkvormen binnen het onderwijssysteem. Het uitvoeren van lessen/ activiteiten zal nuttig zijn om te observeren hoe de betrokkenheid van de kinderen. Daarnaast kunnen handelingen/ acties bijgesteld worden door het zelf te ervaren en door te evalueren op de gegeven lessen.

4.5 Kwaliteitseisen

4.5.1 Ethische aspecten

Bij dit onderzoek komen er verschillende ethische aspecten naar voren. Het onderzoek wordt uitgevoerd in Zuid-Afrika, waardoor de onderzoeker te maken krijgt met een andere cultuur. Het is voor de onderzoeker belangrijk om open te staan voor culturele kwesties en andere normen van dit land. Voor dit onderzoek worden observaties als meetinstrument gebruikt, deze worden pas uitgevoerd nadat dit is overlegd met de leerkracht.

4.5.2 Validiteit en betrouwbaarheid

Validiteit staat voor de realistische kant van het onderzoek, vergeleken met de werkelijkheid (Swaen, 2014). Dit wordt in dit onderzoek gedaan door verschillende onderzoeksinstrumenten te gebruiken. Het is belangrijk om feitelijke informatie te verwerken in het onderzoek, dit heeft te maken met de betrouwbaarheid van de informatie. Het onderzoek wordt ook bekeken door mijn onderzoeksbegeleider (Wilfred van Eidsen) en door Critical Friends, dit zorgt voor transparantie.

4.5.3 Triangulatie

Door op verschillende manieren data te verzamelen, wordt er gebruik gemaakt van triangulatie. Triangulatie houdt in dat er vanuit verschillende invalshoeken naar het onderzoek is gekeken (Harinck, 2007). In dit onderzoek zijn er meerdere bronnen geraadpleegd zoals boeken, wetenschappelijke publicaties en artikelen. Door middel van het interview wordt er vanuit meerdere oogpunten gekeken naar het onderwerp van dit onderzoek.

5. Resultaten

5.1 Proces van dataverzameling

De methode van dataverzameling is gedaan zoals hierboven beschreven staat onder het hoofdstuk 'Methode van dataverzameling'. Er zijn interviews ontworpen aan de hand van geanalyseerde kernwoorden uit het theoretisch kader. In bijlage 8 'Ontwerp onderzoeksinstrument interview L.S. Marais' en bijlage 10 'Ontwerp onderzoeksinstrument interview B. Broere' zijn de onderzoeksinstrumenten te vinden. Deze vragen zijn als handvaten gebruikt tijdens het interview, door deze werkwijze kon er zoveel mogelijk informatie verkregen worden die van belang waren voor het onderzoek.

Het observatieformulier is ontworpen aan de hand van de theorie over de Leuvense Betrokkenheidsschaal. Er is een nul-, tussen- en nameting gehouden. Voor de tussen- en nametingen zijn er lessen ontworpen door de onderzoeker zelf. Het onderzoek is dus verlopen zoals in hoofdstuk 4 beschreven staat.

5.2 Beantwoorde deelvragen

- Wat zegt de theorie over coöperatief leren en wat is de relatie met de betrokkenheid bij leerlingen?

Samenwerken is een belangrijk element binnen het coöperatief leren. Door de interactie die ontstaat tijdens het samenwerken, leren de leerlingen ook van hun groepsgenoten (Förster, Kenter & Veenman, 2010).

Er zijn drie verschillende typen van coöperatief leren.

- *Formeel coöperatief leren*
- *Informeel coöperatief leren*
- *Basisgroepen*

Er bestaan vijf basiskenmerken (Johnson & Johnson, 1994) die typerend en bepalend zijn voor coöperatief leren:

- ❖ *Positieve wederzijdse afhankelijkheid*
- ❖ *Individuele verantwoordelijkheid*
- ❖ *Directe interactie*
- ❖ *Samenwerkingsvaardigheden (sociale vaardigheden)*
- ❖ *Evaluatie van het groepsproces*

Voor de uitgebreide beantwoording van deze vraag wordt er verwezen naar het theoretisch kader op bladzijde 8.

Betrokkenheid van de leerkracht heeft invloed op het welbevinden van kinderen en zorgt ervoor dat het zelfvertrouwen van de leerlingen toeneemt. Het is belangrijk dat je werkt aan een positief klimaat, waardoor de betrokkenheid van kinderen verhoogt (Emonds, 2014).

"Betrokkenheid van kinderen is een belangrijke voorwaarde om tot ontwikkeling te komen en dus belangrijk voor het realiseren van goed onderwijs." (van der Linden, 2014). Kinderen met een hoge betrokkenheid hebben een hoge concentratie, zijn geconcentreerd en stellen zich open.

Van der Linden noemt zeven punten die de betrokkenheid van kinderen kunnen verhogen:

- **positief klasklimaat**
- **voort te bouwen op mogelijkheden**
- **de werkelijkheidsnabijheid**
- **een activiteit**
- **expressie**
- **samen leren** (Buyse, Snoeck, Bertrands, Decleeg & Laevers 2009)

De uitgebreide beantwoording van deze vraag is te vinden op bladzijde 10 van het theoretisch kader.

- Wat zegt de theorie over coöperatieve werkvormen in het taalonderwijs?

Het interactieve taalonderwijs heeft drie uitgangspunten: betekenisvol, strategisch en sociaal leren (Beernink, van Koeven, Litjens, de Groot & Veenman, 2006).

Het lesgeven met behulp van een methode wordt traditioneel taalonderwijs genoemd. De kinderen leren de spellingsregels bijvoorbeeld door het invullen van de oefeningen in het spellingschrift. Als er een bepaald onderwerp of thema centraal staat wordt dat thematisch taalonderwijs genoemd. Het thema of onderwerp sluit aan bij de belevingswereld van de kinderen en het biedt voldoende verkenning en uitdieping. (Huizenga & Robbe 2005; Beernink, van Koeven, Litjens, de Groot & Veenman, 2006).

Kinderen leren het beste als ze echt belangstelling hebben voor het onderwerp van de les of als ze ervan overtuigd zijn dat het zinvol is om iets te leren (Huizenga & Robbe, 2005).

- Wat is het effect van het werken met coöperatieve werkvormen?

“Een instructievorm waarbij leerlingen samenwerken en dus met en van elkaar leren, is coöperatief leren. De leerlingen leren actief kennis op te bouwen en ontwikkelen tegelijkertijd sociale vaardigheden.” (Leenders, Naafs & van den Oord, 2014).

Coöperatief leren heeft eigenlijk twee grote doelen, namelijk:

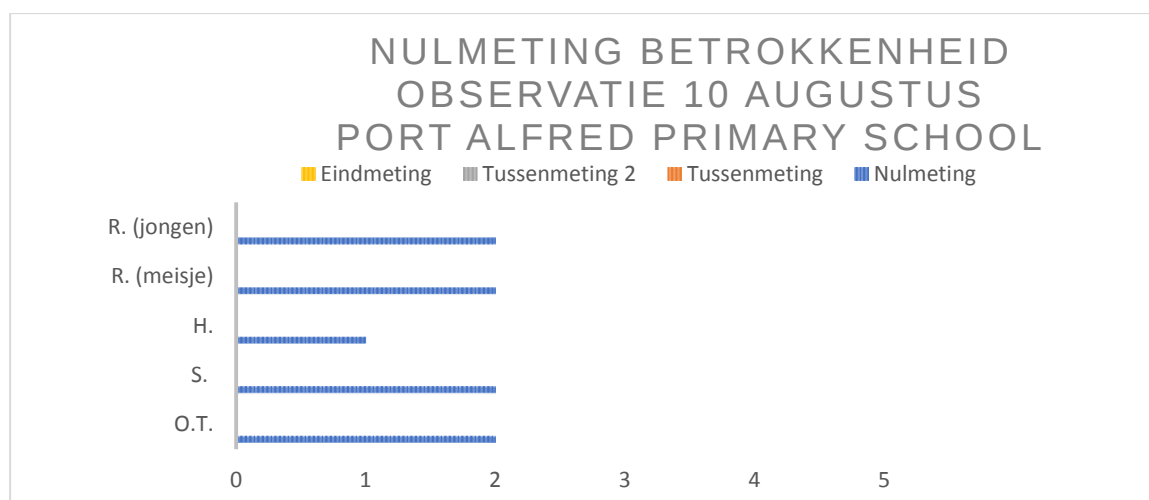
- Een sociaal doel
- Een cognitief doel

Door te werken met coöperatieve werkvormen zijn alle leerlingen actief. Als er aan één leerling het antwoord wordt gevraagd, wachten de andere leerlingen. Zij kunnen hun antwoord niet delen. Door een andere werkvorm te gebruiken, bijvoorbeeld dat alle kinderen één minuut de tijd krijgen om na te denken en de na die ene minuut het antwoord bespreken in tweetallen. Hierdoor zijn alle leerlingen actief (Copper, Elsäcker, Knijnenburg, Kopmels, Witkam, 2003).

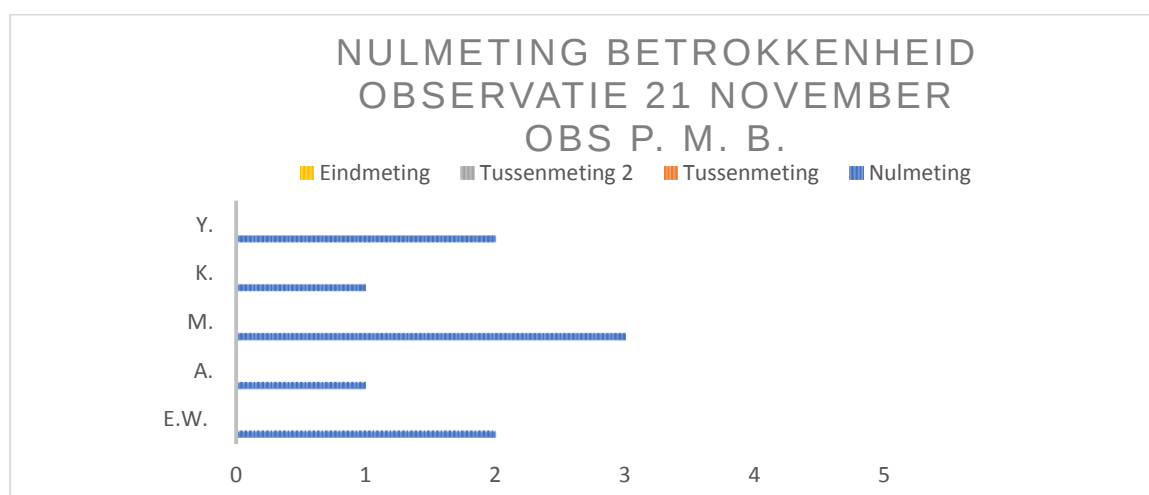
Interactie binnen een groep is belangrijk voor effectieve instructie. Het zorgt ervoor dat de leerlingen zich thuis voelen in een groep en actief deelnemen aan de les. De leerlingen leren met en van elkaar. Zij leren namelijk van hun groepsgenoten of van de leerkracht nieuwe kennis, (sociale) vaardigheden, leerstrategieën en metacognitie (Leenders, Naafs & van den Oord, 2014).

- Hoe wordt de betrokkenheid van leerlingen tijdens een taalles gestimuleerd door de leerkracht?

Uit het interview met miss. L.S. Marais is gebleken dat er uitsluitend met gesloten opdrachten wordt gewerkt. De leerkrachten geven vooral les door middel van Parrotteaching. Parrotteaching is het na zeggen of roepen van de leerkracht of de leerlingen gaan gezamenlijk onder leiding van de leerkracht het antwoord opschrijven. Deze wijze van lesgeven is vooral groepsgewijs (Gethaway Travel, z.d.). Miss. L.S. Marais zorgt voor betrokkenheid tijdens haar taallessen door het vraag- antwoord systeem, het interactief lezen. Zij stelt tijdens het lezen of uitleggen vragen aan de kinderen. Verder zoekt zij tijdens bepaalde lessen dingen in de klas en op deze manier probeert zij bepaalde opdrachten visueel te maken voor de kinderen (bijlage 9 'Interview met Miss. L.S. Marais'). Door middel van een observatie is er een nulmeting afgenomen. Het observatie-instrument is te vinden in bijlage 2. In onderstaande grafiek zijn de resultaten van de nulmeting op 10 augustus 2017 weergegeven.

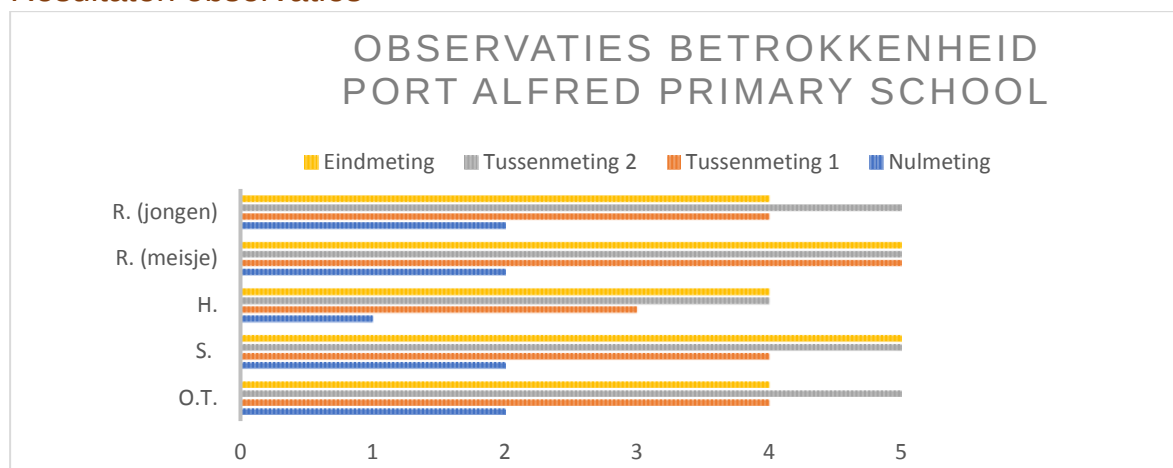
Binnen het taalonderwijs op OBS de P. M. school probeert de leerkracht wel te werken aan de betrokkenheid van de leerlingen. Maar door tijdsgebrek en ervaring laat zij het vaak weg in haar lessen. Zij legt de opdrachten uit aan de leerlingen en daarna mogen de leerlingen zelfstandig aan het werk. Zo af en toe wordt er wel met een interactieve werkvorm gewerkt, de leerlingen mogen dan kort iets vertellen of uitleggen aan de rest van de klas. De betrokkenheid van de kinderen wordt verder gestimuleerd door de houding, de blik en de stemverheffing van de leerkracht. Het is volgens B. Broere belangrijk dat je contact hebt met de kinderen. Verder vraagt zij zich tijdens het lezen van de handleiding ook wel af of zij het misschien een beetje anders kan doen, dat ze dus bijvoorbeeld dingen gaat vertellen in plaats van lezen (bijlage 11 'Interview met B. B. – 14 november', regel 29). Ook zijn er op OBS de P. M. school observaties uitgevoerd waardoor een nul-, tussen- en nameting is ontstaan. De observatie-instrumenten zijn te vinden in bijlage 14. In onderstaande grafiek is de nulmeting van 21 november 2017 weergegeven.

- Op welke wijze kunnen coöperatieve werkvormen ingezet worden binnen het onderwijssysteem van Zuid-Afrika en Nederland?

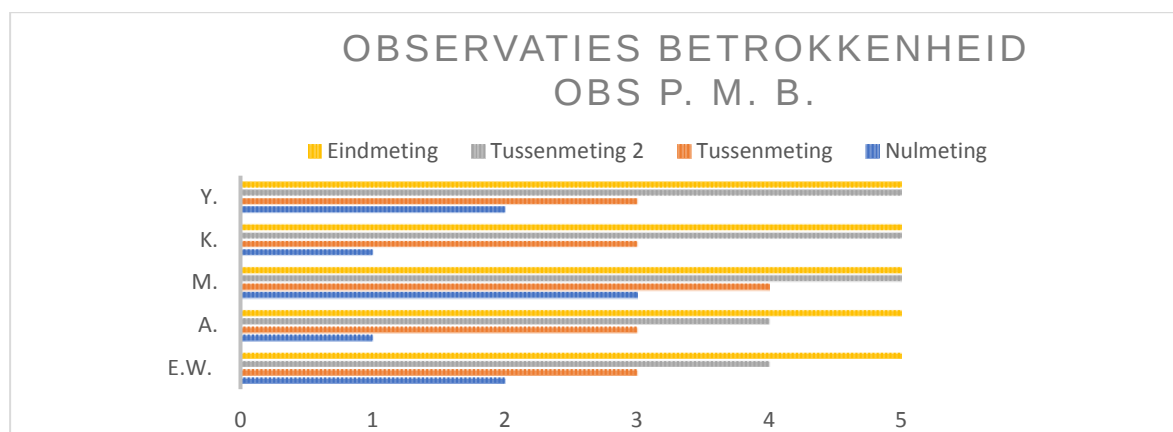
Coöperatieve werkvormen kunnen ingezet worden als inleiding, kern en als afsluiting. Dit kan verschillen van grote lesmomenten tot een korte inleiding. Dit verschil ligt aan het doel, de opdracht en de groep. Onder groep kun je een groepje leerlingen verstaan maar ook de gehele klas als één groep. Dit is door de onderzoeker ervaren door het uitvoeren van de lessenserie, de lessenserie is te vinden in bijlage 4 t/m bijlage 19.

Resultaten observaties

Gemiddelde van de observaties op het S. H. in Port Alfred (bijlage 2 – 9):

Gemiddelde van de betrokkenheid tijdens nulmeting:	Gemiddelde van de betrokkenheid tussen-meting:	Gemiddelde van de betrokkenheid tussen-meting 2:	Gemiddelde van de betrokkenheid 'eind'-meting:
Donderdag 10 augustus:	Donderdag 24 augustus:	Maandag 11 september:	Woensdag 30 augustus:
Niveau 2: Vaak onderbroken activiteit	Niveau 4: Activiteit met intense momenten	Niveau 5: Aangehouden intense activiteit	Niveau 5: Aangehouden intense activiteit
1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5

Gemiddelde van de observaties op OBS P. M. in B. (bijlage 14 – 20):

Gemiddelde van de betrokkenheid tijdens nulmeting:	Gemiddelde van de betrokkenheid tussen-meting:	Gemiddelde van de betrokkenheid tussen-meting 2:	Gemiddelde van de betrokkenheid 'eind'-meting:
Dinsdag 21 november:	Dinsdag 28 november:	Dinsdag 12 december:	Dinsdag 19 december:
Niveau 2: Vaak onderbroken activiteit	Niveau 4: Activiteit met intense momenten	Niveau 5: Aangehouden intense activiteit	Niveau 5: Aangehouden intense activiteit
1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5

6. Conclusies, aanbevelingen en discussie

6.1 Conclusie

In hoeverre kan het werken met coöperatieve werkvormen voor de leerkrachten in Zuid-Afrika op het S. H. in Port Alfred en in Nederland op OBS P. M. in B. leiden tot meer betrokkenheid tijdens een taalles?

Uit onderzoek is gebleken dat coöperatieve werkvormen zorgen voor meer betrokkenheid tijdens een taalles. Coöperatieve werkvormen kunnen heel kort ingezet worden maar daardoor wel zorgen voor meer betrokkenheid. Het is wel belangrijk dat de tweetallen gemotiveerd en gewaagd zijn aan elkaar. Als twee leerlingen beide niet gemotiveerd zijn, kan het voorkomen dat de leerlingen niet bezig gaan met het doel van de taalles. Ondanks dat worden de kinderen gemotiveerd om wel mee te doen tijdens een coöperatieve werkvorm, omdat je na de activiteit een klassikale bespreking houdt waar iedereen zijn of haar resultaten deelt met de rest van de klas.

Het is gebruikelijk om coöperatieve werkvormen in stappen op te bouwen. Eerst werken de kinderen samen in tweetallen, als de kinderen dat hebben ontwikkeld kan de groep iets vergroot worden. Uiteindelijk kunnen er klassikale coöperatieve werkvormen gebruikt worden.

Uit het interview met B. Broere blijkt dat coöperatieve werkvormen niet werden gebruikt in verband met tijdsgebrek en ervaring. Tijdens dit onderzoek is de ervaring dat het gebruiken van coöperatieve werkvormen niet zo veel tijd nodig hoeft te hebben. Als je ervaring hebt met de coöperatieve werkvormen kun je deze spontaan inzetten. Een kleine coöperatieve werkvorm is bijvoorbeeld het bespreken van een onderwerp in tweetallen. Dat vergt geen voorbereiding en het kost ook niet veel tijd. Toch zijn alle kinderen betrokken, want alle kinderen moeten met een klasgenoot overleggen. Daarnaast leren zij ook nog eens van hun klasgenoten, aangezien die andere inzichten kan hebben.

6.2 Reflectie op hypothese

Deze hypothese was beschreven in de probleemanalyse: "Er wordt verwacht dat coöperatieve werkvormen zorgen voor meer betrokkenheid en dat dit zal leiden tot betere resultaten. Er wordt meer bij de beleavingswereld van de kinderen aangesloten. Door de coöperatieve werkvormen in te zetten worden alle kinderen actief, waardoor zij effectiever het doel van de les meekrijgen en onthouden. De kinderen worden volledig betrokken bij de les. Daarnaast leren de kinderen samenwerken en zij leren veel van elkaar. Coöperatief leren is een werkvorm die leerlingen uitdaagt tot actief en constructief leren. Deze werkvorm stimuleert interactie tussen leerlingen, benut verschillen tussen leerlingen als kansen om van elkaar te leren, waarbij grote betrokkenheid ontstaat (Förner, Kenter & Veenman, 2010)."

Deze verwachting is deels uitgekomen. Door observaties en interviews blijkt dat de betrokkenheid van de kinderen groter wordt. Er is niet onderzocht of de resultaten ook beter worden, dus hier kan geen conclusie over getrokken worden. Verder blijkt dat het inzetten van coöperatieve werkvormen er voor zorgt dat de kinderen actief zijn. Er wordt samengewerkt en dat betekent dat alle leerlingen mee moeten doen.

6.3 Aanbevelingen

Om de betrokkenheid tijdens het taalonderwijs groter te maken is het nuttig om coöperatieve werkvormen te integreren. Hierbij kan je als docent variëren per les, welke vorm het beste past, ligt aan het doel en de lesstof. Er wordt geadviseerd om in iedere taalles een samenwerkingscomponent te verwerken, de leerlingen raken hieraan gewend, zij delen veel met hun klasgenoten en leren hierdoor van elkaar.

6.4 Discussiepunten

Tijdens dit onderzoek zijn er per klas maar vijf leerlingen geobserveerd. Niet heel groep 4 en heel Grade 2B zijn geobserveerd. Hierdoor is de betrokkenheid van een deel van de klas geobserveerd. De conclusie die is getrokken heeft alleen betrekking op de geobserveerde leerlingen en er kan niet geconcludeerd worden of dit voor de gehele klas geldt. Voor een volgend onderzoek zou ik toch voor dezelfde werkwijze kiezen. Er is gekozen voor vijf leerlingen omdat de observatie op deze manier zo volledig mogelijk ingevuld kan worden. Daarnaast is het niet haalbaar om een gehele klas te observeren en om dan tot een waardevolle conclusie te komen. Je kunt namelijk niet alle kinderen in één keer tegelijk observeren, met vijf leerlingen heb je een klein aantal waardoor je deze vijf leerlingen tot in detail kunt observeren.

In Zuid-Afrika en in Nederland zijn drie lesontwerpen gemaakt, er kan gezegd worden dat dit onderzoek dus gericht is op momentopnames. Er is gekozen voor in totaal zes lesontwerpen en momenten in verband met de tijdsplanning. De perfecte situatie om onderzoek te doen naar coöperatieve werkvormen is dat er wekelijks een observatie wordt gedaan en dat er na een halfjaar een conclusie getrokken kan worden. Dan zijn de observaties waardevoller omdat er dan op verschillende momenten wordt geobserveerd en de kinderen zijn veel meer in aanraking met coöperatieve werkvormen. De coöperatieve werkvormen worden een herkenbare handeling voor de kinderen.

Een vervolgonderzoek zou kunnen gaan over het uitvoeren van coöperatieve werkvormen binnen een lesdag. Dit onderzoek gaat alleen over het uitvoeren van coöperatieve werkvormen binnen het taalonderwijs. Hieruit is gebleken dat het zorgt voor meer betrokkenheid. Ik denk dat het tijdens andere vakken ook zal zorgen voor meer betrokkenheid. Maar wat ik mij afvraag is of coöperatieve werkvormen ook 'gewoon' kunnen worden, zorgt het dan nog steeds voor meer betrokkenheid? Doen de kinderen het dan meer uit zichzelf?

Literatuurlijst

Alexander, M. (2017) *Quality basic education*. Geraadpleegd op 3 mei 2017, via: <https://www.brandsouthafrica.com/governance/ndp/quality-basic-education>

Beernink R., Koeven van, E., Litjens, P., Groot, de A. & Veenman, M. (2006) *Taaldidactiek*. Zutphen: ThiemeMeulenhoff

Bot, de. (2004) Taalvaardigheid Engels in de basisvorming: een internationale vergelijking. *Levende Talen Tijdschrift*, 5 (nummer 3), 21-22. Geraadpleegd van <http://www.lt-tijdschriften.nl/ojs/index.php/lt/article/view/500/493>

Blok, H., Oostdam, R. & Peetsma, T. (2006) *Het nieuwe leren in het basisonderwijs; een begripsanalyse en een verkenning*. SCO Kohnstamm Instituut

Buyse, E., Snoeck, G., Bertrands, E., Declecq, B. & Laevers, F. (2009). *Fundamenteel diepteonderzoek naar krachtige GOK-leeromgevingen. Onderzoeksluik 'Betrokkenheid en Welbevinden'*. Leuven: Steunpunt GOK/ ExpertiseCentrum

Copper, J., Elsäcker, van W., Knijnenburg, I., Kopmels, D., Witkam, J. (2003) *Contact! Actief tweede taal leren*. Zeeland: Regionaal Pedagogisch Centrum Zeeland

Dochy, F. & Heylen, L. & Mosselaer, van de. H. (2005). *Coöperatief leren in een krachtige leeromgeving. Handboek probleemgestuurd leren in de praktijk*. Leuven: Uitgeverij Acco.

Donk, van der. C., & Lanen, van. B. (2010). *Praktijkonderzoek in de school*. Bussum: Uitgeverij Coutinho

Droste, J., & Boogert, K. den (1999). *Zelfstandig leren leren. Nieuwe rollen voor docenten en leerlingen*. 's-Hertogenbosch: CIBB.

Emonds, E. (2014). *Welbevinden en betrokkenheid als kwaliteitscriteria voor goed onderwijs*. Egoscoop

EP-Nuffic. (2015) *Onderwijssysteem Zuid-Afrika*. Geraadpleegd op 12 maart 2017 via: <https://www.epnuffic.nl/publicaties/vind-een-publicatie/onderwijssysteem-zuid-afrika.pdf>

Förrer, M. & Kenter, B. & Veenman, S. (2010). *Coöperatief Leren in het basisonderwijs*. Amersfoort: CPS Onderwijsontwikkeling en advies

Gethaway Travel, (n.b). *Onderwijs in Zuid-Afrika*. Geraadpleegd op 10 maart 2017 via: <http://www.zuid-afrika.nl/zuid-afrika/reisgids/zuid-afrikaanse-samenleving/onderwijs-in-zuid-afrika/>

Harinck, F. (2007). *Basisprincipes praktijkonderzoek*. Antwerpen – Apeldoorn: Frits Harinck en Garant-Uitgevers n.v.

Huizenga, H. & Robbe, R. (2005). *Competentiegericht taalonderwijs*. Houten: Wolters-Noordhoff Groningen

Johnson, D.W. & Johnson, R.T. (1994). *Learning together and alone: Cooperative, competitive and individualistic learning*. Boston: Allyn and Bacon.

Johnson, D.W. & Holubec, E.J. (1994) *The new circles of learning: Cooperation in the classroom and school*. Alexandria: Association for Supervision and Curriculum Development

- Kagan, S. (2007). *Structureel Coöperatief leren*. Vlissingen: Bazalt
- Kats, C. (2016). *Project Zuid-Afrika: Farmschools in Kokstad*. Emmen: Stenden University
- Kok, J. (2003). *Talenten Transformeren, Over het nieuwe leren en nieuwe leerarrangementen*. Lectorale rede uitgesproken op 19 juni 2003, uitgegeven door Fontys Hogescholen (Pabo's 's Hertogenbosch, Eindhoven, Limburg en Tilburg).
- Laevers, F. & Peeters, A. (1994). *DE LEUVENSE BETROKKENHEIDSSCHAAL VOOR LEERLINGEN LBS-L: handleiding bij de videomontage*. Leuven: CEGO.
- Leenders, Y. & Naafs, F. & Oord, van den. I. (2002). *Effectieve instructie. Leren lesgeven met het activerende directe instructiemodel*. Utrecht: CPS Uitgeverij
- Lietaert, S., Roorda, D., Laevers, F., Verschueren, K., & De Fraine, B. (2015). The gender gap in student engagement: The role of teachers' autonomy support, structure, and involvement. *British Journal of Educational Psychology*, 85 (4), 489-518.
- Linden, van der. (2014) *Een rijke interventiedatabase op basis van de betrokkenheidsverhogende factoren*. Onderwijs maak je samen.
- Martens, R. (2010) *Onderwijs meer dan een competitie*. Den Haag: Ruud de Moor Centrum
- Nkosi, M. (2016). *Is South Afrika's education system really 'in crisis'?* *BBC News, Johannesburg*. Geraadpleegd op 3 mei 2017, via: <http://www.bbc.com/news/world-africa-35427853>
- Ros, A.A. (1994). *Samenwerking tussen leerlingen en effectief onderwijs*. Academisch proefschrift, Rijksuniversiteit Groningen.
- Sanden, J.M.M. van der (2001). Opleiden vanuit een constructivistisch perspectief. In J.W.M. Kessels & R.F. Poell (Red), *Human Resource Development: organiseren van het leren* (pp. 53-66). Groningen: Samson.
- Simons, J. & Lodewijks, J.G.L.C. (1999). Het nieuwe leren. Over wegen die naar beter leren leiden. In J.G.L.C. Lodewijks & J.M.M. van der Sanden (Eds.), *Op de student gericht, een bundel opstellen over leren en studeren* (pp.17-37). Tilburg: Tilburg University Press.
- Swaen, B. (2016). Validiteit in je scriptie. Geraadpleegd op 16 maart 2017, via <https://www.scribbr.nl/onderzoeksmethoden/validiteit-van-scriptieonderzoek/>
- Veenman, S., Kenter, B., & Post, K. (2000). Cooperative learning in Dutch primary schools. *Educational Studies*, 26(3), 281-302.
- Vugt, van. J. (2007). *Coöperatief leren binnen adaptief onderwijs*. Baarn: HB Uitgevers
- Zuid Afrikahuis. (2012) *Leerplicht*. Geraadpleegd op 30 april via: <http://www.jong.zuidafrikahuis.nl/node/86>

Bijlage 1: Observatie instrument – Leuvense Betrokkenheidsschaal

Onderstaand meetinstrument is ontworpen naar aanleiding van de hoofdvraag en de theorie van de Leuvense Betrokkenheid (Lietaert, Roorda, Laevers, Verschueren & De Fraine, 2015; Laevers & Peeters, 1994).

OMSCHRIJVING SCHAALWAARDEN		
Niveau 1 GEEN ACTIVITEIT	volledig afgehaakt - dromen - prullen – tijd vullend niet-functioneel gedrag	
Niveau 2 VAAK ONDERBROKEN ACTIVITEIT	activiteit met frequente onderbreking [prullen, dromen, niets doen]	
Niveau 3 +/- AANGEHOUDEN ACTIVITEIT	er is activiteit, maar zonder echte concentratie – niet intens bezig, oppervlakkig	
Niveau 4 ACTIVITEIT MET INTENSE MOMENTEN	duidelijk momenten van concentratie & intense mentale activiteit	
Niveau 5 AANGEHOUDEN INTENSE ACTIVITEIT	nagenoeg doorlopend sterk geconcentreerd - volkomen opgeslorpt	

Leerling	Score Omcirkel cijfer	Toelichting Beknopte beschrijving van het gedrag ter verantwoording van de score
	1 2 3 4 5	

Bijlage 2: Onderzoeksinstrument – observatie 10 augustus

Datum:	Donderdag 10 augustus 2017		
Tijd:	10.00 – 10.30		
Groep:	Grade 2B (groep 4 in Nederland)		
Aantal leerlingen:	50 leerlingen		
Vak:	Taal, woorden met ‘be-’		
Lokaalinrichting:	De leerlingen zitten in groepjes.		
Doel van de taalles:	Woorden aanleren met de klank ‘be’		
Opmerkingen:	Deze observatie is gehouden tijdens een taalles. De leerkracht was niet op de hoogte van mijn observatie. Tijdens deze les heb ik vooral gelet op het leerlinggedrag dat te maken heeft met de betrokkenheid van de leerlingen.		
Doel:	Met deze observatie wil ik inzicht krijgen in het Zuid-Afrikaanse onderwijs, daarnaast is het een nulmeting wat betreft de betrokkenheid bij de leerlingen tijdens een taalles.		
OMSCHRIJVING SCHAALWAARDEN			
Niveau 1 GEEN ACTIVITEIT	volledig afgehaakt - dromen - prullen – tijd vullend niet-functioneel gedrag		
Niveau 2 VAAK ONDERBROKEN ACTIVITEIT	activiteit met frequente onderbreking [prullen, dromen, niets doen]		
Niveau 3 +/- AANGEHOUDEN ACTIVITEIT	er is activiteit, maar zonder echte concentratie – niet intens bezig, oppervlakkig		
Niveau 4 ACTIVITEIT MET INTENSE MOMENTEN	duidelijk momenten van concentratie & intense mentale activiteit		
Niveau 5 AANGEHOUDEN INTENSE ACTIVITEIT	nagenoeg doorlopend sterk geconcentreerd - volkomen opgeslorpt		
Leerling	Score	Toelichting	
O. T (meisje) Meisje achterin de klas.	1 2 3 4 5	- Kijkt naar de juf - Kinderen spelen met een potlood, het potlood wordt rondgedraaid en ‘wijst’ uiteindelijk naar iemand. Leerling kijkt erna. - Speelt met eigen potlood - Trekt rare gezichten samen met kinderen uit haar tafelgroep	
S. (jongen) Jongen voorin de klas.	1 2 3 4 5	- Kijkt om zich heen - Hangt achteruit op zijn stoel - Praat met jongen naast hem - Kijkt naar bord - Geeft een antwoord - Gooit met propje door de klas	
H. (jongen) Jongen achterin de klas.	1 2 3 4 5	- Kijkt om zich heen - Speelt met potlood - Steekt zijn vinger op en wacht ongeduldig op zijn beurt - Vraagt of de juf hem kiest - Geeft één antwoord, daarna niet meer geconcentreerd	
R. (meisje) Meisje midden van de klas.	1 2 3 4 5	- Kijkt om zich heen - Kijkt naar de juf - Steekt haar vinger op - Krijgt de beurt - Wisselt van stoel met buurjongen - Praat met leerling naast haar	
R. (jongen) Jongen voorin de klas.	1 2 3 4 5	- Kijkt naar de juf - Steekt zijn vinger op - Wacht op zijn beurt - Krijgt geen beurt - Kijkt om zich heen - Praat met buurjongen	

Bijlage 3: Onderzoeksinstrument – observatie 14 augustus 2017

Datum: Tijd: Groep: Aantal leerlingen: Vak: Lokaalinrichting: Doel van de taalles:	Maandag 14 augustus 2017 11.00 – 12.30 Grade 2B (groep 4 in Nederland) 50 leerlingen Woordenschat, thema vervoer De leerlingen zitten in groepjes. Woorden leren over het thema vervoer. De kinderen moeten weten of het vervoersmiddel in de lucht, over de weg, over het water of over een spoor rijdt.	
Opmerkingen:	Deze observatie is gehouden tijdens een taalles. De leerkracht was op de hoogte van mijn observatie. Deze les heeft zij speciaal voorbereid voor mij. Tijdens deze les heb ik vooral gelet op het leerlinggedrag dat te maken heeft met de betrokkenheid van de leerlingen.	
Doel:	Met deze observatie wil ik inzicht krijgen in het Zuid-Afrikaanse onderwijs, daarnaast is het een nulmeting wat betreft de betrokkenheid bij de leerlingen tijdens een voorbereide taalles.	
OMSCHRIJVING SCHAALWAARDEN		
Niveau 1 GEEN ACTIVITEIT	volledig afgehaakt - dromen - prullen – tijd vullend niet-functioneel gedrag	
Niveau 2 VAAK ONDERBROKEN ACTIVITEIT	activiteit met frequente onderbreking [prullen, dromen, niets doen]	
Niveau 3 +/- AANGEHOUDEN ACTIVITEIT	er is activiteit, maar zonder echte concentratie – niet intens bezig, oppervlakkig	
Niveau 4 ACTIVITEIT MET INTENSE MOMENTEN	duidelijk momenten van concentratie & intense mentale activiteit	
Niveau 5 AANGEHOUDEN INTENSE ACTIVITEIT	nagenoeg doorlopend sterk geconcentreerd - volkomen opgeslorpt	
Leerling	Score	Toelichting
O. T. (meisje) Meisje achterin de klas.	1 2 3 4 5	- Kijkt aandachtig naar het bord - Steekt vinger op, vraagt om beurt - Luistert naar wat de juf verteld <i>Een uur later (12.00):</i> - Wisselt van stoel met buurjongen - Praat met leerling naast haar
S. (jongen) Jongen voorin de klas.	1 2 3 4 5	- Steekt vinger op, vraagt om beurt - Speelt met zijn potlood <i>Een uur later (12.00):</i> - Zit achterom - Praat met kinderen achter zich
H. (jongen) Jongen achterin de klas.	1 2 3 4 5	- Kijkt naar het bord - Geeft een antwoord <i>Een uur later (12.00):</i> - Slaat met schrift tegen het leerling tegenover hem - Daagt leerling voor zich uit, wordt met schrift terug geslagen
R. (meisje) Meisje midden in de klas.	1 2 3 4 5	- Luistert aandachtig naar de juf - Kijkt naar het bord <i>Een uur later (12.00):</i> - Speelt met handdoeken
R. (jongen) Jongen voorin de klas.	1 2 3 4 5	- Geeft antwoord <i>Een uur later (12.00):</i> - Praat door de juf heen - Legt hoofd op tafel, let niet meer op

Bijlage 4: Onderzoeksinstrument – lesopzet 24 augustus 2017

Goudelokkies en die drie bere		
<i>Klas:</i> Grade 2B (groep 3/4)	<i>Doel:</i> Aan het einde van deze taallessen kunnen die kinders die verhaal van die ‘Goudelokkies en die drie bere’ in die juiste volgorde neerleggen en vertel. Hulle oefen die begrip luister.	<i>Vak:</i> Zuid-Afrikaanse Taal www.wordworks.org.za
<i>Docent:</i> Miss L.S. Marais	<i>Datum:</i> 24 augustus 2017 11.00 – 12.30	<i>Aantal leerlinge:</i> 50 leerlinge
<i>Inleiding:</i>		
Die leerkracht begin met die lees van die boek ‘Goudelokkies en die drie bere’. Hulle koppel teene nuwe woorde aan die boek, soos: Pappa Beer, Mamma beer en baba beer, klein stoel, middelmatig stoel en groot stoel, groot bak, middelmatig bak en klein bakke en as laaste: klein bed, middelmatig bed en groot bed. Welke bak/ stoel/ bed is vir wie? En waarom? Die woorde word tydens die verhaal geïntroduceer.		
<i>Kern:</i>		
Werke in tweetalle: Die kinders gaan kort in tweetalle met elkaar in gesprek. Die kinders vertel aan elkaar wat hulle van die gedrag van Goudelokkies vind. Kan dit zomaar? Hoe hoor jy binne te kom by iemand? Die kinders kry hier 2 minute die tyd vir. Er word klassikaal bespreek wat die kinders teen elkaar hebbes geseg. 5 kinders kry die beurt en vertel die aan die klas. Daarna pak die leerkracht kaarte. Op die kaarte staan afbeeldings uit die boek, saam met die leerkracht gaan die kinders er vir sorges dat die kaarte weer in die juiste volgorde kom. Wat gebeurde er eerste in die verhaal? Wat daarna? En as laaste?		
<i>Afsluiting:</i>		
Werke in tweetalle: Alle kinders kry een kopieerblad met twaalf plaatjes erop. Die plaatjes moet in die juiste volgorde geleg word. Die kinders gaan die plaatjes eerste in tweetalle bespreek, welke volgorde is juist? Saam mages se die klaarleggen. Het is wel belangrik dat er overleg word, daarom mages die kinders één vir één die juiste plaatje ernast leggen. Die ander seg dan of die klopt of niet.		

Bijlage 5: Onderzoeksinstrument – observatie 24 augustus 2017

Datum:	Donderdag 24 augustus 2017	
Tijd:	11.00 – 12.00	
Groep:	Grade 2B (groep 4 in Nederland)	
Aantal leerlingen:	50 leerlingen	
Vak:	Taal, het verhaal 'Gouelokkies en die drie bere'	
Lokaalinrichting:	De leerlingen zitten in groepjes.	
Doel van de taalles:	De kinderen kunnen de plaatjes van het verhaal in de juiste verhaalstructuur leggen. Ze oefenen hun verhaalstructuur en begrijpend luisteren.	
Opmerkingen:	Verhaal 'Gouelokkies en die drie bere' Deze observatie is gehouden tijdens een taalles. Er is een lesopzet gemaakt waarbij coöperatieve werkvormen zijn ingevoegd. De leerkracht voert het uit. De hele klas is stil, kijkt aandachtig naar het bord en luistert naar het verhaal die de leerkracht vertelt. Na 11.20 mindert de concentratie bij de kinderen, het verhaal vertellen duurt te lang. Bij de activiteit zijn de kinderen weer gemotiveerd bezig.	
Doel:	Met deze observatie wil ik inzicht krijgen in de betrokkenheid van de leerlingen door hen te laten werken met coöperatieve werkvormen.	
OMSCHRIJVING SCHAALWAARDEN		
Niveau 1 GEEN ACTIVITEIT	volledig afgehaakt - dromen - prullen – tijd vullend niet-functioneel gedrag	
Niveau 2 VAAK ONDERBROKEN ACTIVITEIT	activiteit met frequente onderbreking [prullen, dromen, niets doen]	
Niveau 3 +/- AANGEHOUDEN ACTIVITEIT	er is activiteit, maar zonder echte concentratie – niet intens bezig, oppervlakkig	
Niveau 4 ACTIVITEIT MET INTENSE MOMENTEN	duidelijk momenten van concentratie & intense mentale activiteit	
Niveau 5 AANGEHOUDEN INTENSE ACTIVITEIT	nagenoeg doorlopend sterk geconcentreerd - volkomen opgeslorpt	
Leerling	Score	Toelichting
O. T. (meisje) Meisje achterin de klas.	1 2 3 4 5	- Kijkt naar het bord - Heeft een lach op haar gezicht - Kijkt achterom - Praat kort met iemand achter zich - Begint na de instructie direct aan haar taak - Kan goed samenwerken met haar schoudermaatje → overlegt en geeft goeie feedback
S. (jongen) Jongen voorin de klas.	1 2 3 4 5	- Kijkt naar het bord - Geeft een antwoord - Samenwerken is lastig, wil het graag zelf (en alleen) doen
H. (jongen) Jongen achterin de klas.	1 2 3 4 5	- Kijkt naar het bord - Steekt zijn vinger op - Praat tegen leerling naast zich - Begint niet meteen aan zijn taak - Speelt met potlood - Loopt door de klas - Samenwerken is lastig, wil het graag zelf (en alleen doen)
R. (meisje) Meisje midden in de klas.	1 2 3 4 5	- Kijkt naar het bord - Steekt vinger op - Krijgt de beurt van de leerkracht - Geeft antwoord - Kan goed samenwerken met haar schoudermaatje → geeft de leerling naast haar de kans om antwoorden te geven
R. (jongen) Jongen voorin de klas.	1 2 3 4 5	- Kijkt naar het bord - Kijkt naar de plaatjes en luistert - Speelt met een boekje - Gaat na de instructie bezig met zijn taak - Kan goed samenwerken met zijn schoudermaatje → overlegt alles met de leerling naast hem

Bijlage 6: Onderzoeksinstrument – lesopzet 30 augustus 2017

Ge, be en ver		
<i>Klas:</i> Grade 2B (groep 3/4)	<i>Doel:</i> Oefenen met woorden met vervoegingen 'be', 'ge' en 'ver'. De kinderen zijn aan het einde van de les vaardiger met woorden die beginnen met 'be', 'ge' en 'ver'.	<i>Vak:</i> Zuid-Afrikaanse Taal www.wordworks.org.za
<i>Docent:</i> Miss L.S. Marais	<i>Datum:</i> 30 augustus 2017 11.00 – 12.30	<i>Aantal leerlingen:</i> 50 leerlingen
<i>Inleiding:</i>		
Er wordt met een bal door de klas gegooid. Ik vertel de kinderen dat wij woorden gaan bedenken met 'be', ik gooi de bal naar een leerling, de leerling zegt een woord en gooit de bal weer terug naar mij. Dit doen we ook met 'ge' en 'ver'.		
<i>Kern:</i>		
Werken in tweetallen: Ik leg de kinderen uit dat de leerling naast je, jouw schoudermaatje is. Hiermee ga je samenwerken tijdens deze les. De leerkracht tekent een woordspin op het bord met de letters 'be' erin. Kent iemand een woord dat begint met 'be'? Er wordt een lijntje getrokken en dat woord wordt op het bord genoteerd. Zo werkt een woordspin. Elk tweetal krijgt een A5 papiertje. In het midden van dit A5 papiertje staat 'be', 'ge' of 'ver'. Het is de bedoeling dat de kinderen zoveel mogelijk vervoegingen met 'be' 'ge' en 'ver' gaan maken. Per kind kan een eigen kleur gebruikt worden voor het schrijven. Ieder kind moet verslag kunnen doen aan de klas. Het is belangrijk dat de leerlingen het met elkaar eens zijn voor ze iets op het papier zetten. De kinderen krijgen hier vijf minuten de tijd voor. We behandelen een paar woordspinnen. Wat hebben de leerlingen bedacht? Hoe ging het samenwerken?		
<i>Afsluiting:</i>		
De kinderen zijn gewend dat de leerkracht woorden op het bord schrijft en dat zij het na moeten schrijven. Dit is de afsluiting van deze les.		

Bijlage 7: Onderzoeksinstrument – observatie 30 augustus 2017

Datum: Tijd: Groep: Aantal leerlingen: Vak: Lokaalinrichting: Doel van de taalles: Opmerkingen: Doel:	Woensdag 30 augustus 2017 11.00 – 12.30 Grade 2B (groep 3/4 in Nederland) 50 leerlingen Taal, woorden met 'be-', 'ge-' en 'ver' De leerlingen zitten in groepjes. Woorden automatiseren met 'be-', 'ge-' en 'ver' Deze observatie is gehouden tijdens een taalles. De leerkracht was op de hoogte van mijn observatie. Tijdens deze les heb ik vooral gelet op het leerlinggedrag dat te maken heeft met de betrokkenheid van de leerlingen. Met deze observatie wil ik inzicht krijgen in de betrokkenheid bij de leerlingen tijdens een taalles met coöperatieve werkvormen.	
OMSCHRIJVING SCHAALWAARDEN		
Niveau 1 GEEN ACTIVITEIT	volledig afgehaakt - dromen - prullen – tijd vullend niet-functioneel gedrag	
Niveau 2 VAAK ONDERBROKEN ACTIVITEIT	activiteit met frequente onderbreking [prullen, dromen, niets doen]	
Niveau 3 +/- AANGEHOUDEN ACTIVITEIT	er is activiteit, maar zonder echte concentratie – niet intens bezig, oppervlakkig	
Niveau 4 ACTIVITEIT MET INTENSE MOMENTEN	duidelijk momenten van concentratie & intense mentale activiteit	
Niveau 5 AANGEHOUDEN INTENSE ACTIVITEIT	nagenoeg doorlopend sterk geconcentreerd - volkomen opgeslorpt	
Leerling	Score	Toelichting
O. T (meisje) Meisje achterin de klas.	1 2 3 4 5	- Vangt de bal - Gooit de bal terug en geeft een goed antwoord - Overlegt met haar schoudermaatje → welke woorden zijn er allemaal met 'ge'? - Schrijft om en om met haar schoudermaatje een woord op - Overlegt veel samen met haar schoudermaatje
S. (jongen) Jongen voorin de klas.	1 2 3 4 5	- Overlegt met zijn schoudermaatje - Wil eerst alleen zelf schrijven, maar doet het uiteindelijk samen - Praat heel hard (enthousiasme) → Ik introduceer de pinkstem! - Praat met pinkstem
H. (jongen) Jongen achterin de klas.	1 2 3 4 5	- Moet wennen aan het samenwerken → kijkt om zich heen - Leerling naast hem motiveert hem door te vragen 'weet jij nog een woord? Jij moet ook iets opschrijven! We moeten het samendoen.' - Halford begint met schrijven en denkt na over de woorden waardoor hij er nog meer verzint - Samenwerken blijft lastig - Wil het graag zelf doen, maar leraar legt hem uit dat het belangrijk is om samen te werken zodat je van elkaar kunt leren en meer woorden kunt verzinnen
R. (meisje) Meisje midden van de klas.	1 2 3 4 5	- Vangt de bal - Overlegt niet met schoudermaatje, maar schrijven om en om een woord op - Als zij en haar schoudermaatje geen woorden meer weten gaan zij rustig wachten - Ik vraag hen om te gaan overleggen, praat er samen eens over, misschien verzint je dan nog wel veel meer woorden! - Schrijven nog enkele woorden op het papier die zij samen hebben verzonden
R. (jongen) Jongen voorin de klas.	1 2 3 4 5	- Moet wennen aan de nieuwe werkwijze - Kijkt verbaasd om zich heen maar doet wel mee → vangt de bal en zegt het woord 'be-gin' - Schrijft samen met zijn schoudermaatje om en om een woord op - Overleggen goed samen - Schoudermaatje schrijft een woord op die niet goed is, Royden ziet dit en legt uit hoe je het wel schrijft. Het woord wordt aangepast.

Bijlage 8: Onderzoeksinstrument – lesopzet 11 september 2017

Ge, be en ver		
<i>Klas:</i> Grade 2B (groep 3/4)	<i>Doel:</i> De kinderen kunnen de plaatjes van het verhaal in de juiste verhaalstructuur leggen. Ze oefenen hun verhaalstructuur en begrijpend luisteren.	<i>Vak:</i> Zuid-Afrikaanse Taal www.wordworks.org.za
<i>Docent:</i> Miss L.S. Marais	<i>Datum:</i> 11 September 2017 11.00 – 12.00	<i>Aantal leerlingen:</i> 50 leerlingen
<i>Inleiding:</i>		
Samenwerken als tafelgroepje: Het verhaal 'Gouelokkies en die drie bere' wordt voorgelezen. Elk kind krijgt een stukje van het verhaal in zijn/ haar handen. Er wordt een soort van domino gespeeld. De kinderen moeten samen het verhaal in de juiste volgorde leggen.		
<i>Kern:</i>		
Werken in tweetallen: De kaartjes worden op een stapeltje gelegd. De kinderen gaan in tweetallen flitsen. Ook leggen zij aan elkaar uit wat het woord betekent.		
<i>Afsluiting:</i>		
De kinderen zijn gewend dat de leerkracht woorden op het bord schrijft en dat zij het na moeten schrijven. Dit is de afsluiting van deze les.		

Bijlage 9: Onderzoeksinstrument – observatie 11 september 2017

<i>Datum:</i>	Maandag 11 September 2017
<i>Tijd:</i>	11.00 – 12.00
<i>Groep:</i>	Grade 2B (groep 4 in Nederland)
<i>Aantal leerlingen:</i>	50 leerlingen
<i>Vak:</i>	Taal, tegenstellingen
<i>Lokaalinrichting:</i>	De leerlingen zitten in groepjes.
<i>Doel van de taalles:</i>	De kinderen kunnen de plaatjes van het verhaal in de juiste verhaalstructuur leggen. Ze oefenen hun verhaalstructuur en begrijpend luisteren.
<i>Opmerkingen:</i>	Verhaal 'Gouelokkies en die drie bere' Deze observatie is gehouden tijdens een taalles. Er is een lesopzet gemaakt waarbij coöperatieve werkvormen zijn ingevoegd. De leerkracht voert het uit.
<i>Doel:</i>	Met deze observatie wil ik inzicht krijgen in de betrokkenheid van de leerlingen door hen te laten werken met coöperatieve werkvormen.

OMSCHRIJVING SCHAALWAARDEN

Niveau 1 GEEN ACTIVITEIT	volledig afgehaakt - dromen - prullen – tijd vullend niet-functioneel gedrag
Niveau 2 VAAK ONDERBROKEN ACTIVITEIT	activiteit met frequente onderbreking [prullen, dromen, niets doen]
Niveau 3 +/- AANGEHOUDEN ACTIVITEIT	er is activiteit, maar zonder echte concentratie – niet intens bezig, oppervlakkig
Niveau 4 ACTIVITEIT MET INTENSE MOMENTEN	duidelijk momenten van concentratie & intense mentale activiteit
Niveau 5 AANGEHOUDEN INTENSE ACTIVITEIT	nagenoeg doorlopend sterk geconcentreerd - volkomen opgeslorpt

Leerling	Score	Toelichting
O. T. (meisje) Meisje achterin de klas	1 2 3 4 5	- Is tijdens het domino spelen afwachtend, laat als laatste haar kaartje zien. Leerling naast haar vindt de tegenstelling van haar kaartje.
S. (jongen) Jongen voorin de klas.	1 2 3 4 5	- Begint meteen met het zoeken van de tegenstellingen bij elkaar - Neemt de leiding - Flitsen gaat goed! Om de beurt met zijn schoudermaatje lezen ze de woorden op.
H. (jongen) Jongen achterin de klas	1 2 3 4 5	- Kijkt om zich heen - Vindt zelf de tegenstelling van zijn kaartje - Vindt het flitsen lastig. Vooral het voorlezen voor zijn medeleerling
R. (meisje) Meisje midden in de klas	1 2 3 4 5	- Actief tafelgroepje. Alle kinderen helpen elkaar en zoeken snel de tegenstellingen bij elkaar. - Flitsen met leerling naast haar gaat goed. Doen keurig om en om.
R. (jongen) Jongen voorin de klas	1 2 3 4 5	- Herinnert zijn groepsgenoten aan de pinkstem - Vindt samen met zijn groepsgenoten de tegenstellingen bij elkaar - Flitsen is lastig. Ongeduldig aan het wachten totdat hij zelf mag lezen.

Bijlage 10: Ontwerp onderzoeksinstrument interview L.K. Marais

Doel:	Na afloop van dit interview kan ik een duidelijk beeld schetsen van het onderwijs in Zuid-Afrika. Ook wordt er gesproken over coöperatieve werkvormen en hoe de leerkracht deze gebruikt tijdens haar lessen. Hierdoor wordt er een duidelijk beeld geschetst van de motivatie en de betrokkenheid van de kinderen op dit moment.	
Kernbegrip	Deelaspecten	Vragen
Leraar-gestuurd onderwijs	- Motivatie - Betrokkenheid - Resultaten van de kinderen	Hoe zou u het onderwijs in Zuid-Afrika omschrijven? Vind u dat het Zuid-Afrikaanse onderwijs vooral leraar-gestuurd is? Waarom wel/ niet?
Coöperatieve werkvormen	- Betrokkenheid	Bent u bekend met coöperatieve werkvormen? Past u coöperatieve werkvormen toe tijdens uw les? Hoe zou u coöperatieve werkvormen toepassen in uw lessen?
Betrokkenheid van de kinderen	- Betrokkenheid - Motivatie - Lesverloop	Op welke wijze zorgt u er voor dat de betrokkenheid van de kinderen optimaal is? Is de betrokkenheid optimaal bij de kinderen uit uw klas? Hoe denkt u dat u de betrokkenheid in uw klas kunt vergroten?

Bijlage 11: Interview met miss. L.K. Marais

1. Hoe zou u het onderwijs in Zuid-Afrika omschrijven?

Het is op dit moment heel moeilijk om een leraar te zijn in Zuid-Afrika. Het is een uitdaging, omdat de klassen heel groot zijn. Het zou fijn zijn om meer leerkrachten in de klas te krijgen, zodat we de klassen beter kunnen begeleiden. In ieder geval beter dan op dit moment.

“Ja, het is een grote groep”

Ja, het is een hele grote groep. Er zijn teveel kinderen in een klein lokaal. Dat is een probleem in het Zuid-Afrikaanse onderwijs. Aan de andere kant, het onderwijs is goed en belangrijk voor iedereen, maar we hebben daarvoor wel heel veel uitdagingen (zorgkinderen) in deze klas. Door de overgrote klassen is er veel werk te doen. Er is zoveel te doen, maar er is geen tijd om alles te doen. De begeleiding wordt daardoor vaak overgeslagen.

2. Vind u het Zuid-Afrikaanse onderwijs vooral leraar-gestuurd is?

Dat betekent dat de leraar alleen praat? En de kinderen doen verder niks.

Nee, zo is het onderwijs hier niet. De leraar moet dingen uitleggen. Daarna geven wij de kinderen een kans op te participeren. De participatie is heel belangrijk.

3. Waarom wel/niet?

Ik vind dat niet, alleen iedereen heeft een verschillende kijk op iets. Iedereen heeft een andere mening ergens over, maar het is goed om het kind zijn eigen mening ergens over te laten vormen. Ik kan zien dat dit oranje is, maar iemand anders kan zeggen dat het rood is. Het is goed om alle gevoelens te delen. Op deze manier geef je de leerlingen vertrouwen, ze durven dan meer te praten/ te participeren.

4. Bent u bekend met coöperatieve werkvormen?

Ja, dat ken ik. Dat deed ik maandag tijdens de taallessen. Met dat grote boek, ik ging toen telkens vragen stellen aan de kinderen tijdens het lezen.

5. Past u coöperatieve werkvormen toe tijdens uw les?

In mijn lessen vind ik het belangrijk om de leerlingen iets te laten zien. En ik ga veel vragen stellen. Als de kinderen uit zichzelf niet mee doen, ga ik hen vragen stellen zodat zij wel mee moeten doen. Dit komt dan vaak omdat ze zich nog niet comfortabel genoeg voelen. En op deze manier is iedereen betrokken.

6. Hoe zou u coöperatieve werkvormen toepassen in uw les?

Ik heb dat maandag gedaan. Eerst heb ik uit een groot boek ‘voorgelezen’, ik deed daar aan interactief voorlezen. Ik stelde namelijk tussendoor elke keer vragen. Daarna liet ik de kinderen afbeeldingen in de juiste kolom plaatsen. Als allerlaatst moesten de kinderen de kolommen overschrijven met de juiste woorden erin.

Ja, ik gebruik de vraag en antwoord methode veel en interactief lezen. Wanneer je de kinderen praktische dingen laat zien, kunnen de kinderen je vertellen wat ze zien. Op die manier zijn ze erg betrokken bij de les, ze kunnen makkelijker dingen vragen.

7. Op welke wijze zorgt u er voor de betrokkenheid van de kinderen optimaal is?

Het is goed voor hen om te betrokken tijdens de lessen. Dat doe ik door het interactief lezen en door het vraag – antwoord systeem. De betrokkenheid is beter, ook tijdens de praktische dingen. Ik probeer dingen te zoeken in de klas en deze te laten zien zodat het visueel en overzichtelijker wordt.

8. Is de betrokkenheid optimaal bij de kinderen uit uw klas?

Ja, de betrokkenheid is hier goed. De kinderen doen mee tijdens mijn lessen. Ik kan ook aan hen zien of zij de opdrachten begrijpen. Ik heb heel veel zorgleerlingen. Ik zie aan deze kinderen dat zij het werk wel begrijpen, maar het is voor hen moeilijk om het uit te voeren. Om het op te schrijven.

9. Hoe denkt u dat u de betrokkenheid in uw klas kunt vergroten?

Ik denk dat door meer praktische uitleg en coöperatieve werkvormen de betrokkenheid van de kinderen zal vergroten.

Bijlage 12: Ontwerp onderzoeksinstrument interview B. Broere

Doel:	Na afloop van dit interview kan ik een duidelijk beeld schetsen van het onderwijs op dit moment op de OBS P. M. school in B. Ook wordt er gesproken over coöperatieve werkvormen en of de leerkracht deze gebruikt tijdens haar lessen. Hierdoor wordt er een duidelijk beeld geschetst van de motivatie en de betrokkenheid van de kinderen op dit moment.	
Kernbegrip	Deelaspecten	Vragen
Het nieuwe leren 'sociaal constructivisme'	- Motivatie - Betrokkenheid	Hoe zou u het taalonderwijs in groep 4 op OBS P. M. omschrijven? Hoe denkt u over een samenwerking tussen de leerlingen tijdens een taalles?
Coöperatieve werkvormen	- Betrokkenheid - Coöperatieve werkvormen	Bent u bekend met coöperatieve werkvormen? Past u coöperatieve werkvormen toe tijdens uw les? Hoe zou u coöperatieve werkvormen toepassen in uw lessen?
Betrokkenheid van de kinderen	- Betrokkenheid - Motivatie - Lesverloop	Op welke wijze zorgt u er voor dat de betrokkenheid van de kinderen tijdens een taalles optimaal is? Is de betrokkenheid optimaal bij de kinderen uit uw klas? Hoe denkt u dat u de betrokkenheid in uw klas kunt vergroten?

Bijlage 13: Interview met B. B. - 14 november

1. Hoe zou u het taalonderwijs in groep 4 van OBS P. M. omschrijven?

Voor de kinderen denk ik dat het taalonderwijs wel 'gaat'. Ze leren er wel genoeg van denk ik, van alles, maar het zou wel veel leuker kunnen. Want het is vrij saai en ik word er zelf ook niet echt warm van. Dan is groep 3 wat dat betreft veel leuker, dat is heel anders, dit taalonderwijs vind ik gewoon saai en dan moet je zelf als leerkracht echt wel even nadenken "hmmm, hoe ga ik dat nu doen? Hoe maak ik er een aantrekkelijke les van?".

2. Hoe denkt u over een samenwerking tussen de leerlingen tijdens een taalles?

Dat vind ik hartstikke goed. Dat heb je hopelijk ook wel gezien vandaag. Soms vind ik ook dat ze zelf moeten denken: ik heb hulp nodig dus ik doe het ook samen met iemand. Ook al is het een opdracht die eigenlijk alleen moet, maar als een leerling het niet goed kan lezen, dan kan die het beter samen met een ander doen. Samenwerking is super belangrijk denk ik. En het moet niet allemaal bij mij vandaan komen, de kinderen kunnen heel veel van elkaar oppikken. Vind ik wel leuk!

3. Bent u bekend met coöperatieve werkvormen?

Ja...., maar ik gebruik ze niet genoeg.

4. Past u coöperatieve werkvormen toe tijdens uw les?

Nee, ik moet daar echt nog mee aan de slag. Ik moet dat meer even zo uit mijn mauw kunnen schudden. Dat je er niet bij na hoeft te denken. En dat je denkt ik ga nu dit doen of ik ga dat doen. Meer ervaring er mee op doen, maar het is ook wel dat lessen voorbereiden... Je hebt zoveel andere dingen te doen, dat je denkt na een tijdje, ik ga naar huis, de tijd is wel een beetje op. De voorbereiding van de lessen komt eigenlijk best wel vaak achteraan te staan. En dat is best wel heel zonde.

5. Hoe zou u coöperatieve werkvormen toepassen in uw les?

Ik denk dat dat sowieso leuk is voor de start van de les. Maar het kan ook verderop in een les, het hoeft niet allemaal zo groot te zijn, het gaat er om dat ze ervan leren en dat ze er plezier in hebben. Ik denk dat je de kinderen meer plezier hebben in het samen werken dan dat ze het werk in hun eentje gaan maken. En dat ze er zelfs veel meer van leren. Het kan op elk punt van de les dus wel zitten, maar als inleiding denk ik dat het super leuk is.

7. Op welke wijze zorgt u er voor de betrokkenheid van de kinderen tijdens een taalles optimaal is?

Nou, dat is nog best wel een dingetje hoor. Ik denk niet dat de betrokkenheid altijd optimaal is. Ja, gewoon wel je eigen dingen natuurlijk, om te zorgen dat je de aandacht hebt. Dat je dingen doet met je stem, met je houding en met je blik. Dat je contact hebt met de kinderen. En dat je wel nadenkt of je bijvoorbeeld iets deels gaat vertellen of dat je het allemaal gaat voorlezen zoals in de handleiding staat. Dat je je dus afvraagt of het ook een beetje anders kan. Maar de houding van een leerkracht heeft ook te maken met de betrokkenheid van de kinderen, want het is natuurlijk niet alleen de coöperatieve werkvormen waarmee je dat krijgt, het heeft ook te maken met de houding en de lichaamstaal.

8. Is de betrokkenheid optimaal bij de kinderen uit uw klas?

Nou, ik denk niet dat de betrokkenheid bij iedereen optimaal is. Dat zou ook niet mooi zijn voor je onderzoek, als dat al wel zo zou zijn. Want dan is je onderzoek hier al klaar. Maar nee, en dat heeft natuurlijk ook wel te maken met het feit dat het ene kind dit leuk vindt en het andere kind vind weer iets anders leuker. En wat kun je als kind wel en wat kun je niet. Een leerling kan bijvoorbeeld bij alleen al het lezen van een opdracht moeite hebben en dan zal die leerling afhaken. Dan is de betrokkenheid al weg. Dus dan moet je die leerling er wel op een andere manier weer bij betrekken. Ik denk zeker niet dat de betrokkenheid optimaal is. En ik vind het ook wel lastig, als je zelf bijvoorbeeld heel druk bezig bent met kinderen om dan altijd iedereen in de smiezen te hebben en je af te vragen of iedereen dan goed bezig is.

9. Hoe denkt u dat u de betrokkenheid in uw klas kunt vergroten?

Nou ja, wel met coöperatieve werkvormen, dat denk ik wel. Ook al is de methode niet zo leuk, je kunt er zelf wel iets leuks bij instoppen. Laatst moesten de kinderen woorden opzoeken met de, het en een. Toen heb ik een verhaaltje opgezocht over Halloween, daardoor waren ze allemaal druk aan het zoeken. Ik had ook kunnen zeggen dat ze op moesten zoeken in hun boek, maar dan is het saai. Op deze manier waren ze veel meer betrokken, een verhaal vinden ze dan leuk. Een onderwerp wat ze aanspreekt, als je dat kunt sturen, moet je dat ook wel doen denk ik. En mondeling dingen uitvoeren en niet altijd alles maar schriftelijk doen. Dat duurt voor de meeste kinderen te lang. Ik doe ook wel eens dat de kinderen het aan mij mogen vertellen, en dat ik opschrijf 'tegen juf verteld' of ik schrijf zelf het antwoord op.

Bijlage 14: Onderzoeksinstrument – observatie 21 november 2017

Datum:	Dinsdag 21 november 2017	
Tijd:	9.00 – 9.45 (instructie + start zelfstandig werken)	
Groep:	Groep 4	
Aantal leerlingen:	16 leerlingen	
Vak:	Taal, woordenschat	
Lokaalinrichting:	De leerlingen zitten in rijen van 2.	
Doel van de taalles:	De leerlingen leren dat de betekenis van woorden uitgelegd kan worden met een zin of plaatje. De leerlingen leren tien nieuwe woorden: het afscheid, begroeten, halverwege, huren, instappen, onderdoor, overheen, de post, uitstappen en verdwalen.	
Opmerkingen:	Deze observatie is gehouden tijdens een taalles. De leerkracht was op de hoogte van mijn observatie. Tijdens deze les heb ik vooral gelet op het leerlinggedrag dat te maken heeft met de betrokkenheid van de leerlingen.	
Doel:	Met deze observatie wil ik inzicht krijgen in het taalonderwijs op OBS P. M. school in B., daarnaast is het een nulmeting wat betreft de betrokkenheid bij de leerlingen tijdens een taalles.	
OMSCHRIJVING SCHAALWAARDEN		
Niveau 1 GEEN ACTIVITEIT	volledig afgehaakt - dromen - prullen – tijd vullend niet-functioneel gedrag	
Niveau 2 VAAK ONDERBROKEN ACTIVITEIT	activiteit met frequente onderbreking [prullen, dromen, niets doen]	
Niveau 3 +/- AANGEHOUDEN ACTIVITEIT	er is activiteit, maar zonder echte concentratie – niet intens bezig, oppervlakkig	
Niveau 4 ACTIVITEIT MET INTENSE MOMENTEN	duidelijk momenten van concentratie & intense mentale activiteit	
Niveau 5 AANGEHOUDEN INTENSE ACTIVITEIT	nagenoeg doorlopend sterk geconcentreerd - volkomen opgeslorpt	
Leerling	Score Omcirkel cijfer	Toelichting Beknopte beschrijving van het gedrag ter verantwoording van de score
E. (jongen) Jongen voorin de klas. → concentratie probleem	1 2 3 4 5	- Kijkt naar het bord - Zoekt naar de juiste bladzijde in zijn schrift, terwijl de juffrouw aan het uitleggen is - Leunt op leuning stoel, kijkt om zich heen (aan het dromen) - Schrift valt op de grond, pakt het van de grond - Kijkt om zich heen met gezamenlijk lezen - Krijgt de opdracht om een woord te zoeken, kijkt naar buurvrouw en gaapt, andere leerling geeft antwoord - Doet het boek dicht, kijkt om zich heen, kijkt naar het werkschrift van zijn buurvrouw, kijkt naar de juffrouw, doet het boek weer open, bladert in het boek, tekent in zijn werkschrift (na 5 minuten begint hij aan een opdracht, maar bladert tussendoor wel in zijn boek, kijkt even kort naar eerdere lessen, zet blokje op vraagteken en wacht net zo lang totdat de juf bij hem is, gaat niet verder met een volgende opdracht, het blokje wordt drie keer opnieuw op zijn tafel geplaatst met het vraagteken naar boven).
A. (meisje) Meisje achterin de klas.	1 2 3 4 5	- Kijkt naar het bord - Leunt op arm - Speelt met schrift, vouwt het als tent of andere vormen - Zoekt iets in haar vak - Leest in het schrift - Kijkt op omdat de kinderen lachen, gaat verder zoeken in haar boek - Leest in haar boek de opdracht, luistert niet naar de juffrouw - Gaapt, doet niet mee met een gezamenlijke activiteit (duim omhoog of duim omlaag) - Onderuit gezakt op de stoel - Begint meteen aan haar werk
M. (jongen) Jongen in het midden van de klas → ver in ontwikkeling	1 2 3 4 5	- Kijkt naar het bord - Luistert naar groepsgenoten - Steekt vinger op - Legt een nieuw woord uit - Gaat meteen aan het werk in zijn werkschrift
K. (jongen) Jongen achterin de klas.	1 2 3 4 5	- Kijkt naar het bord - Zoekt naar de juiste bladzijde in zijn schrift terwijl de juffrouw aan het uitleggen is - Speelt met boek/ pen - Leest in het boek

		- Leunt op arm - Kijkt door de klas met het gezamenlijk lezen - Speelt met potlood, draait er mee op de tafel
Y. (jongen) Rustige jongen achterin de klas.	1 2 3 4 5	- Kijkt naar het bord - Punnikt aan zijn schrift - Wiebelt op zijn stoel - Zoekt de opdracht in zijn schrift - Kijkt door de klas met het gezamenlijk lezen - Gaat meteen aan het werk in zijn werkschrift

Conclusie:

Uitleg duurt te lang, de meeste leerlingen haken al snel af en krijgen weinig meer mee van de informatie. Verder bladeren de meeste kinderen al in hun werkschriftje of lezen het verhaal van die les in het boek. Daardoor krijgen ze helemaal weinig meer mee van de uitleg.

Bijlage 15: Onderzoeksinstrument – lesopzet 28 november 2017

Blok 3 Reizen – les 7 (spreken/ luisteren)		
<i>Klas:</i> Groep 4	<i>Doel:</i> De leerlingen leren dat ze niet met alle mensen op dezelfde manier praten.	<i>Vak:</i> Taal
<i>Docent:</i> B. Broere Joyce Stapel	<i>Datum:</i> 28 november 2017 9.00 – 10.00	<i>Aantal leerlingen:</i> 16 leerlingen
Inleiding:		
Het doel van deze les is dat je leert praten met verschillende mensen. Eerst kijken we eventjes naar Kim. We lezen de tekstwolkjes. Wat vertelt Kim tegen haar vriendin? Wat vertelt ze tegen haar tante? Waarom vertelt ze het anders? Dan kijken we eventjes naar het kopje 'uitleg'. Mensen praten niet altijd hetzelfde. Soms praten ze gewoon, soms praten ze netjes, soms praten ze raar. Dat ligt eraan tegen wie ze praten. Binnencirkel – buitencirkel: Ik geef alle leerlingen een nummer, 1 of 2. De nummers één vormen een kring, daarna mogen de nummers 2 tegenover iemand komen staan die al in de kring staat. Jullie vertellen elkaar wat over sinterklaas, eerst de nummers 1, hier krijgen zij een halve minuut de tijd voor. Dan mogen de nummers 2. Daarna geef ik de kinderen de opdracht om te vertellen over sinterklaas maar de nummers 2 zijn ineens veranderd in koningen en koninginnen. Vertel de koning of de koningin over sinterklaas. Vertelde je nu anders? Kort wordt er over gesproken. Misschien nog een rolverandering: in Sinterklaas of Zwarte Piet, directeur.		
Kern:		
De kinderen mogen werken aan de opdrachten in hun werkschrift, ik leg in het kort alle opdrachten uit. Wat moeten de kinderen daar doen? De opdrachten drie en vier van het harde boek hoeven niet gemaakt te worden. De 1^e 5 minuten gaan alle blokjes op rood en de time-timer wordt gezet. Na de 5 minuten mogen de leerlingen vragen stellen aan hun schoudermaatje of aan de juffrouw. De kinderen krijgen de tijd tot tien minuten voor tien. Daarna gaan we nog even klassikaal een activiteit doen.		
Afsluiting:		
Puzzels: Groepjes van vier krijgen een envelop met daarin uitspraken en personen. Welke uitspraak hoort bij welke persoon? Samenwerken in tweetallen: De burgemeester opent de nieuwe school. Wat zegt hij tegen de kinderen? Wat zegt hij tegen de ouders? Wat zegt hij tegen de juffen en de meesters? Oefen dit met je schoudermaatje. Jullie spelen om de beurt de rol van de burgemeester. Enkele rollen worden aan de klas verteld/ voorgedaan. Is het doel van deze les behaald? Voor iedereen? Duim omhoog duim omlaag.		

Bijlage 16: Onderzoeksinstrument – observatie 28 november 2017

Datum:	Dinsdag 28 november 2017	
Tijd:	9.00 – 9.45	
Groep:	Groep 4	
Aantal leerlingen:	16 leerlingen	
Vak:	Taal, woordenschat	
Lokaalinrichting:	De leerlingen zitten in rijen van 2.	
Doel van de taalles:	De leerlingen leren dat ze niet met alle mensen op dezelfde manier praten. Ook leren ze met coöperatieve werkvormen te werken tijdens deze les.	
Opmerkingen:	Deze observatie is gehouden tijdens een taalles. Er is een lesopzet gemaakt waarbij coöperatieve werkvormen zijn bijgevoegd. De onderzoeker voert het uit, zodat de leerkracht een voorbeeld krijgt aangereikt.	
Doel:	Met deze observatie wil ik inzicht krijgen in de betrokkenheid van de leerlingen door hen te laten werken met coöperatieve werkvormen.	
OMSCHRIJVING SCHAALWAARDEN		
Niveau 1 GEEN ACTIVITEIT	volledig afgehaakt - dromen - prullen – tijd vullend niet-functioneel gedrag	
Niveau 2 VAAK ONDERBROKEN ACTIVITEIT	activiteit met frequente onderbreking [prullen, dromen, niets doen]	
Niveau 3 +/- AANGEHOUDEN ACTIVITEIT	er is activiteit, maar zonder echte concentratie – niet intens bezig, oppervlakkig	
Niveau 4 ACTIVITEIT MET INTENSE MOMENTEN	duidelijk momenten van concentratie & intense mentale activiteit	
Niveau 5 AANGEHOUDEN INTENSE ACTIVITEIT	nagenoeg doorlopend sterk geconcentreerd - volkomen opgeslorpt	
Leerling	Score Omcirkel cijfer	Toelichting Beknopte beschrijving van het gedrag ter verantwoording van de score
E. (jongen) Jongen voorin de klas. → concentratie probleem	1 2 3 4 5	- Kijkt naar het bord - Staat in de kring, luistert naar de leerling tegenover hem - Praat zelf met leerling tegenover hem - Luistert naar schoudermaatje - Discussieert met schoudermaatje <i>Tijdens het werken:</i> - Begint niet meteen, wacht op hulp van de juffrouw - Kijkt om zich heen - Na uitleg juffrouw gaat hij aan het werk
A. (meisje) Meisje achterin de klas.	1 2 3 4 5	- Kijkt naar het bord - Staat in de kring, luistert naar de leerling tegenover hem - Doet zelf actief mee met de opdracht, geeft antwoord op de vragen van de juffrouw
M. (jongen) Jongen in het midden van de klas → ver in ontwikkeling	1 2 3 4 5	- Kijkt naar het bord - Geeft antwoorden aan de juffrouw - Doet de opgaven actief mee met zijn schoudermaatje - In de binnen-buitenkring doet hij actief mee, begrijpt wat hij moet doen en spreekt op verschillende manieren met de leerling tegenover hem
K. (jongen) Jongen achterin de klas.	1 2 3 4 5	- Kijkt naar het bord - Doet in de binnen-buitenkring actief mee, speelt de rol van de koning en speelt alsof hij tegen de koning praat - Gaat meteen aan zijn werk - Oefent goed met zijn schoudermaatje alsof hij een burgemeester is en bespreekt dit met zijn schoudermaatje
Y. (jongen) Rustige jongen achterin de klas.	1 2 3 4 5	- Kijkt naar het bord - Luistert in de kring naar de leerling tegenover hem - Durft zelf niet te spreken, dus laat leerling tegenover hem twee keer spreken - Begrijpt het doel van de taalles wel

Bijlage 17: Onderzoeksinstrument – lesopzet 12 december 2017

Blok 4 Gevoel – les 1 (woordenschat)		
Klas: Groep 4	Doel: De leerlingen leren dat je woorden kunt leren/onthouden door ze aan elkaar te relateren (woordweb/ woordrij). De leerlingen leren tien nieuwe woorden.	Vak: Taal (woordenschat)
Docent: B. Broere Joyce Stapel	Datum: 12 december 2017 9.00 – 9.45	Aantal leerlingen: 16 leerlingen
Inleiding: Wandel – wissel uit: De tien nieuwe woorden zijn uitgeprint op stroken. Er zijn zes moeilijke woorden van het vorige blok bijgevoegd. Het doel van deze les is dat je tien nieuwe woorden leert. Maar je leert ook om andere woorden bij deze nieuwe woorden te zoeken. Alle kinderen krijgen een woord op een strook. Ze lopen allemaal door het klaslokaal heen en als ze een leerling tegenkomen leggen ze elkaar de betekenis van hun woorden uit. Als het woord wordt begrepen, ruilen ze van woord. De kinderen moeten proberen zoveel mogelijk woorden te 'innen' en dus van zoveel mogelijk woorden achter de betekenis te komen. We bespreken kort daarna nog even alle woorden. Wat is b		
Kern: (opdracht 3) Woordrij maken met de kinderen, om en om (rotonde): Snikken (huilen, janken, verdriet, zielig, troosten) Welk woord hoort erbij? Dat woord zeg je. Dan komt de volgende, zo maken we een rij met woorden. Met woorden die bij elkaar horen. Bijvoorbeeld: Lachen, grappig, lollig, leuk, blijdschap (opdracht 2) Woordspin maken: In het boek staat een verhaaltje over Wouter. De kinderen moeten de woorden die bij eenzaam horen uit de tekst zoeken en daar maken zij een woordspin van. De kinderen moeten daarbij zelf nog drie woorden extra verzinnen.		
Afsluiting: Samenwerken in tweetallen: Er staan opdrachten in het werkboek, de kinderen mogen zelfstandig aan het werk maar als het hen fijner lijkt om samen te werken, mag dat ook. Dat is misschien handig bij het maken van de woordspin bij opdracht 4.		

Bijlage 18: Onderzoeksinstrument – observatie 12 december 2017

Datum: Tijd: Groep: Aantal leerlingen: Vak: Lokaalinrichting: Doel van de taalles: Opmerkingen: Doel:	Dinsdag 12 december 2017 9.00 – 9.45 Groep 4 16 leerlingen Taal, woordenschat De leerlingen zitten in rijen van 2. De leerlingen leren dat je woorden kunt leren/ onthouden door ze aan elkaar te relateren (woordweb/ woordrij). De leerlingen leren tien nieuwe woorden. Deze observatie is gehouden tijdens een taalles. Er is een lesopzet gemaakt waarbij coöperatieve werkvormen zijn bijgevoegd. De onderzoeker voert het uit, zodat de leerkracht een voorbeeld krijgt aangereikt. Met deze observatie wil ik inzicht krijgen in de betrokkenheid van de leerlingen door hen te laten werken met coöperatieve werkvormen.
OMSCHRIJVING SCHAALWAARDEN	
Niveau 1 GEEN ACTIVITEIT	volledig afgehaakt - dromen - prullen – tijd vullend niet-functioneel gedrag
Niveau 2 VAAK ONDERBROKEN ACTIVITEIT	activiteit met frequente onderbreking [prullen, dromen, niets doen]
Niveau 3 +/- AANGEHOUDEN ACTIVITEIT	er is activiteit, maar zonder echte concentratie – niet intens bezig, oppervlakkig
Niveau 4 ACTIVITEIT MET INTENSE MOMENTEN	duidelijk momenten van concentratie & intense mentale activiteit
Niveau 5 AANGEHOUDEN INTENSE ACTIVITEIT	nagenoeg doorlopend sterk geconcentreerd - volkomen opgeslorpt

Leerling	Score Omcirkel cijfer	Toelichting Beknopte beschrijving van het gedrag ter verantwoording van de score
E. (jongen) Jongen voorin de klas. → concentratie probleem	1 2 3 4 5	- Doet actief mee met de wandel-wissel uit activiteit. Zoekt nieuwe woorden en legt zijn eigen woord duidelijk uit. - Met de woordrij maken moet hij even nadenken over een woord, maar uiteindelijk zegt hij er wel één - De woordspin maken met de leerling naast hem begint moeizaam, maar uiteindelijk komen zij er samen uit. - Begint direct met te schrijven tijdens het samenwerken - Met zelfstandig werken kijkt hij eerst een tijdje om zich heen, daarna gaat hij aan het werk
A. (meisje) Meisje achterin de klas.	1 2 3 4 5	- Zoekt andere leerlingen om van woord te wisselen - Woordspin maken met leerling naast haar verloopt leerzaam. De leerlingen noemen om de beurt een woord en schrijven deze op - Gaat na het samenwerken zelfstandig aan het werk
M. (jongen) Jongen in het midden van de klas → ver in ontwikkeling	1 2 3 4 5	- Legt de woorden duidelijk uit aan medeleerlingen - Tijdens de woordrij doet hij fanatiek mee, moet moeite doen om niet meerdere woorden te roepen - Werkt meteen samen met de leerling naast hem - Gaat samen met de leerling naast hem aan het werk met de volgende opdrachten. De leerlingen vullen elkaar goed aan.
K. (jongen) Jongen achterin de klas.	1 2 3 4 5	- Legt tijdens de activiteit wandel-wissel uit veel woorden uit aan andere leerlingen, probeert alle 16 woorden te ontcijferen - Met de woordrij maken moet hij zijn best doen om niets voor te zeggen - Maakt de woordspin samen met de leerling naast hem, gaan daarna beide zelfstandig aan het werk
Y. (jongen) Rustige jongen achterin de klas.	1 2 3 4 5	- Loopt rustig rond tijdens de activiteit wandel- wissel uit, maar krijgt wel veel woorden uitgelegd en legt zelf veel woorden uit - Wacht rustig op zijn beurt tijdens de woordrij maken maar luistert wel naar medeleerlingen, de leerling noemt als hij de beurt krijgt een nieuw woord - Woordspin maken begint moeizaam maar uiteindelijk schrijft hij veel woorden bij zijn woordspin samen met de leerling naast hem

Bijlage 19: Onderzoeksinstrument – lesopzet 19 december 2017

Blok 4 Gevoel – les 3 (schrijven)		
Klas: Groep 4	Doel: De leerlingen leren wat een verhaalttekst en een weettekst is.	Vak: Taal
Docent: B. Broere Joyce Stapel	Datum: 19 december 2017 9.00 – 9.45	Aantal leerlingen: 16 leerlingen
Inleiding:		
Het doel van de les van vandaag is dat je leert wat een verhaalttekst is en wat een weettekst is. Van sommige verhalen kun je iets leren. Ze gaan over iets wat echt is gebeurd. Zo'n tekst is een weettekst. Andere teksten zijn verzonnen. Het is een verhaal. Zo'n tekst heet een verhaalttekst.		
Kern:		
(opdracht 3) Tim heeft twee teksten geschreven. Wat is het verschil? Als de kinderen er niet uitkomen stel ik de vraag: welke tekst is echt waar en welke is verzonnen? Jullie krijgen één minuut de tijd om samen te overleggen → time-timer. (Tekst 1 is echt waar. Tekst 2 is verzonnen.) Denken delen uitwisselen: Ik stel bovenstaande vragen maar laat de kinderen niet meteen antwoord geven. De kinderen denken eerst zelf eventjes na, daarna bespreken zij dit met hun schoudermaatje. De antwoorden worden als allerlaatst met de hele klas besproken. (Opdracht 4) Hoeken: De rechterkant van het lokaal is 'weettekst' en de linkerkant van het lokaal is 'verhaalttekst'. Ik lees straks een aantal teksten voor. Als ik het aangeef, mogen de kinderen een kant van het lokaal kiezen, daar lopen zij naartoe. De kinderen zoeken een andere leerling op en bespreken hier kort mee waarom er is gekozen voor deze kant van het lokaal. De 1^e tekst: <i>'Pats! Pollie krijgt de bal op zijn neus. Mama kon er niets aan doen. Maar Pollie schrikt wel erg. Au! Pollie zit op de grond. Mama loopt naar hem toe. 'Het is al over', zegt zij. 'Sta maar weer op'. 'Tennis vind ik niet leuk', zegt Pollie.'</i> Wat voor tekst is het? Kies een kant van het lokaal. Bespreek het met medeleerling waarom het die kant is. Ik geef een leerling een beurt, vraag waarom hij voor die kant heeft gekozen en wat er is besproken met medeleerling. → verhaalttekst 2^e tekst: <i>'Er zijn veel soorten drop. Munt drop, zoute drop, autodrop en nog veel meer. Drop is niet alleen snoep. Drop zit ook in drankjes.'</i> Wat voor tekst is het? Geef opnieuw een beurt en vraag waarom leerling aan die kant van het lokaal is gaan staan en wat er is besproken met medeleerling. → weettekst 3^e tekst: <i>'Slapen is nodig. Als je nooit slaapt, ga je dood. Als je slaapt, rust je uit. Van slapen word je fit. Als je slaapt, groei je.'</i> → weettekst		
Afsluiting:		
De kinderen moeten in het werkboekje de volgende opdrachten nog maken: opdracht 5, opdracht 6, 7 en 8.		

Bijlage 20: Onderzoeksinstrument – observatie 19 december

Datum:	Dinsdag 19 december 2017	
Tijd:	9.00 – 9.45	
Groep:	Groep 4	
Aantal leerlingen:	16 leerlingen	
Vak:	Taal, woordenschat	
Lokaalinrichting:	De leerlingen zitten in groepjes van 4.	
Doel van de taalles:	De leerlingen leren wat een verhaalttekst en wat een weettekst is.	
Opmerkingen:	Deze observatie is gehouden tijdens een taalles. Er is een lesopzet gemaakt waarbij coöperatieve werkvormen zijn bijgevoegd. De onderzoeker voert het uit, zodat de leerkracht een voorbeeld krijgt aangereikt.	
Doel:	Met deze observatie wil ik inzicht krijgen in de betrokkenheid van de leerlingen door hen te laten werken met coöperatieve werkvormen.	
OMSCHRIJVING SCHAALWAARDEN		
Niveau 1 GEEN ACTIVITEIT	volledig afgehaakt - dromen - prullen – tijd vullend niet-functioneel gedrag	
Niveau 2 VAAK ONDERBROKEN ACTIVITEIT	activiteit met frequente onderbreking [prullen, dromen, niets doen]	
Niveau 3 +/- AANGEHOUDEN ACTIVITEIT	er is activiteit, maar zonder echte concentratie – niet intens bezig, oppervlakkig	
Niveau 4 ACTIVITEIT MET INTENSE MOMENTEN	duidelijk momenten van concentratie & intense mentale activiteit	
Niveau 5 AANGEHOUDEN INTENSE ACTIVITEIT	nagenoeg doorlopend sterk geconcentreerd - volkomen opgeslorpt	
Leerling	Score Omcirkel cijfer	Toelichting Beknopte beschrijving van het gedrag ter verantwoording van de score
E. (jongen) Jongen voorin de klas.	1 2 3 4 5	- Luistert naar het verhaal van de leerkracht - Tijdens de activiteit denken delen uitwisselen bespreekt hij wat hij denkt met zijn schoudermaatje - Doet actief mee met de activiteit 'hoeken' en kan goed verwoorden waarom hij voor één kant gekozen heeft.
A. (meisje) Meisje achterin de klas.	1 2 3 4 5	- Vind het lastig om tijdens de activiteit denken delen uitwisselen met schoudermaatje te overleggen. Wat moet ik overleggen? Vraagt ze. Uiteindelijk vertelt haar schoudermaatje wat zij denkt, samen komen ze tot een conclusie. - Doet met de activiteit 'hoeken' actief mee en vraagt of ik nog een verhaaltje wil verzinnen... En nog één! Heel enthousiast.
M. (jongen) Jongen in het midden van de klas	1 2 3 4 5	- Vraagt of de activiteit 'hoeken' nog een keer gespeeld mag worden. Kiest een kant en kan zijn keuze goed onderbouwen.
K. (jongen) Jongen achterin de klas.	1 2 3 4 5	- Is druk aan het overleggen tijdens de activiteit denken delen uitwisselen met zijn schoudermaatje. Samen krijgen zij de beurt en dan vertelt K. wat zij samen hebben besproken - Doet actief mee met de activiteit 'hoeken', vraagt of ik nog meer verhaaltjes kan voorlezen en of de activiteit nog langer mag duren.
Y. (jongen) Rustige jongen achterin de klas.	1 2 3 4 5	- Vertelt waarom hij de kant 'weettekst' kiest bij de activiteit 'hoeken' en kan zichzelf goed onderbouwen - Doet actief mee met de activiteit 'hoeken'

Bijlage 21: Logboek

Student:	Joyce Stapel
Locatie van het onderzoek:	S. H. - Port Alfred Primary School: Port Alfred (Zuid-Afrika) OBS P. M. school: B. (Nederland)
School:	Stenden University South-Africa Stenden Meppel
Jaargang	2017/ 2018

Datum	Betrokkenen	Activiteit:	Uren:
01/03/2017	Cathrien Kats Jetske Koers	Meeting met Cathrien. Tijdens deze bijeenkomst wordt er gesproken over de visie, de beginsituatie en onderwijssituatie van de scholen in Zuid- Afrika. We krijgen de uitleg over het vooronderzoek van Cathrien.	1 uur
03/03/2017	-	Vooronderzoek schrijven. Onderzoek naar de scholen in Zuid-Afrika.	7 uur
15/03/2017	Cathrien Kats	Vooronderzoek doorgenomen met Cathrien.	2 uur
16/03/2017	-	Feedback van Cathrien verwerken.	3 uur
23/03/2017	Cathrien Kats	Uitleg van het onderzoeksplan.	2 uur
24/03/2017	-	Onderwerp onderzoek ontwerpen + literatuur over zoeken.	6 uur
25/03/2017	-	Onderzoeksplan opstellen, model ontwerpen	2 uur
25/03/2017	-	Onderzoeksvraag + deelvragen ontwerpen	5 uur
26/03/2017	Critical Friend: Eline Kingma	Met Critical Friend Eline Kingma onderzoeksvragen doorgenomen + aangepast	1,5 uur
26/03/2017		Mailcontact met Cathrien Kats	0,5 uur
27/03/2017	-	Opstellen en bijstellen van de onderzoeksvragen	3 uur
28/03/2017 29/03/2017		Theoretisch kader	16 uur
01/04/2017		Analyse praktijkprobleem, probleemstelling, onderzoeksaanpak geformuleerd	8 uur
02/04/2017	Critical Friend: Eline Kingma	Feedback Eline over het praktijkprobleem, onderzoeksaanpak, probleemstelling en theoretisch kader aangepast	2 uur
03/04/2017	Cathrien Kats	Meeting met Cathrien. Het onderzoeksplan bekijken en de feedback bespreken.	1 uur
03/04/2017		Feedback van Cathrien verwerken + onderzoeksplan aangepast	6 uur
05/04/2017	Critical Friend: Johan Sportel	Mailcontact met Critical Friend Johan Sportel	0,5 uur
05/04/2017	-	Feedback van Critical Friend Johan Sportel aangepast	2 uur
21/05/2017	Wilfred van Eisden	Feedback van Wilfred verwerkt in mijn onderzoeksplan	2 uur
	Grand Tour Office	Meeting Grand Tour	
24/07/2017	Wilfred van Eisden	Onderzoeksplan bespreken + feedback van Wilfred	1 uur
31/07/2017	MZ	Het bezoeken van alle stagescholen. Vervolgens heb ik besloten op welke school ik mijn onderzoek ga uitvoeren.	5 uur
01/08/2017	-	Onderzoeksplan aanpassen naar de feedback van Wilfred.	6 uur
02/08/2017	-	Onderzoek besproken met de directeur van S H.	1 uur
02/08/2017	Miss. L. S. Marais	Stage op het S. H. Het bijwonen van lessen, observeren en oriënteren op welke manier ik coöperatieve werkvormen zou kunnen toepassen.	5,5 uur (7.30 – 13.00)
03/08/2017	Miss. L. S. Marais	Stage op het S. H. Het bijwonen van lessen, observeren en oriënteren op welke manier ik coöperatieve werkvormen zou kunnen toepassen.	5,5 uur (7.30 – 13.00)
03/08/2017	-	Observatie instrument ontworpen + informatie opgezocht over observatie instrumenten in het boek: Coöperatief leren in een krachtige leeromgeving. Handboek probleemgestuurd leren in de praktijk.	4 uur

05/08/2017		Literatuur over de Leuvense Betrokkenheidsschaal verwerkt in het Theoretisch Kader	3 uur
07/08/2017		Stage op het S. H. Stage op het S. H. Het bijwonen van lessen, observeren en oriënteren op welke manier ik coöperatieve werkvormen zou kunnen toepassen.	5,5 (7.30 – 13.00)
08/08/08	Supervisor Pat Irwin	Nagedacht over mijn deelvragen, met welke instrumenten ga ik deze beantwoorden? Welke acties moet ik nog uitvoeren? Ideeën uitwisselen. Een gesprek gehad met Pat Irwin, het onderzoeksplan besproken en gesproken over hoe ik nu verder ga. Eerst observeren, dan coöperatieve werkvormen uitvoeren en daarna opnieuw observeren.	8 uur
09/08/2017	Miss. L. S. Marais	Stage op het S. H. Stage op het S. H. Het bijwonen van lessen, observeren en oriënteren op welke manier ik coöperatieve werkvormen zou kunnen toepassen. Een observatie voor maandag gepland met mijn mentor.	5,5 uur (7.30 – 13.00)
10/08/2017	Miss. L. S. Marais	Observaties uitgevoerd van de Leuvense Betrokkenheidsschaal. Verder de lessen bekijken, observeren en oriënteren op welke manier ik coöperatieve werkvormen zou kunnen toepassen.	5,5 uur (7.30 – 13.00)
14/08/2017	Miss. L. S. Marais	Een taalles geobserveerd, met betrekking tot de betrokkenheid.	5,5 uur (7.30 – 13.00)
14/08/2017	-	Interview ontwerpen en uitwerken. Eerst het boek 'onderzoek....' doorgenomen, daarna het instrument ontworpen.	4 uur
15/08/2017	Supervisor Pat Irwin	College Community Development Meeting met de supervisor Pat Irwin	3 uur
15/08/2017	-	Observaties uitgewerkt	2 uur
16/08/2017	Miss. L. S. Marais	Interview met leerkracht.	0,5 uur
17/08/2017		Interview uitgewerkt + regelnummers toegevoegd	3 uur
17/08/2017	Miss. L. S. Marais	Stage op het S. H.	5,5 uur (7.30 – 13.00)
21/08/2017	Miss. L. S. Marais	Stage op het S. H.	5,5 uur (7.30 – 13.00)
22/08/2017	Supervisor Pat Irwin	College Community Development Meeting met de supervisor Pat Irwin	1,5 uur
22/08/2017	-	Tijdpad opstellen Onderzoek controleren aan de hand van de rubrics + opmaak	3 uur
23/08/2017	Miss. L. S. Marais	Stage op het S. H. Met L.S. Marais de planning van taallessen doorgenomen	5,5 uur (7.30 – 13.00)
23/08/2017	-	Lesopzet ontwerpen met coöperatieve werkvormen (Goudelokkies en die drie bere)	2 uur
24/08/2017	Miss. L. S. Marais	Stage op het S. H. Les met coöperatieve werkvormen observeren	5,5 uur (7.30 – 13.00)
24/08/2017	-	Observatie uitwerken	2 uur
24/08/2017	-	Lesopzet ontwerpen met coöperatieve werkvormen	2 uur
28/08/2017	Miss. L. S. Marais	Stage op het S. H.	5,5 uur (7.30 – 13.00)
28/08/2017	-	Antwoord geven op de theoretische deelvragen	3 uur
29/08/2017		College Community Development Meeting met de supervisor Pat Irwin	2 uur

29/08/2017	-	Rubrics doornemen	2 uur
29/08/2017		Plan doorgenomen en formele taal ingevoegd.	3 uur
29/08/2017		Met Odylle Teunissen (Critical Friend) gemaild	0,5 uur
30/08/2017	Miss. L. S. Marais	Stage op het S. H.	5,5 uur (7.30 – 13.00)
31/08/2017	Miss. L. S. Marais	Stage op het S. H.	5,5 uur (7.30 – 13.00)
31/08/2017		Voorkant gemaakt + lay out veranderd	1,5 uur
04/09/2017	Miss. L. S. Marais	Stage op het S. H.	5,5 uur (7.30 – 13.00)
04/09/2017	Wilfred van Eisden	Feedback Wilfred van Eisden aanpassen in het onderzoeksverslag	5 uur
05/09/2017	Wilfred van Eisden	Onderzoeksverslag doornemen + aanpassen	2 uur
05/09/2017	-	Lesopzet ontwerpen met coöperatieve werkvormen, onderwerp: tegenstellingen	3 uur
05/09/2017	Supervisor Pat Irwin	College Community Development Meeting met de supervisor Pat Irwin	2 uur
06/09/2017	Miss. L. S. Marais	Stage op het S. H.	5,5 uur (7.30 – 13.00)
07/09/2017	Miss. L. S. Marais	Stage op het S. H.	5,5 uur (7.30 – 13.00)
07/09/2017		Onderzoeksaanpak aangepast door middel van de rubrics	2 uur
11/09/2017	Miss. L. S. Marais	Stage op het S. H.	5,5 uur (7.30 – 13.00)
		Feedback Odylle Teunissen doornemen + aanpassen	1 uur
13/09/2017	Miss. L. S. Marais	Stage op het S. H.	5,5 uur (7.30 – 13.00)
14/09/2017	Miss. L. S. Marais	Stage op het S. H.	5,5 uur (7.30 – 13.00)
14/09/2017	-	Observatie uitwerken	1,5 uur
07/11/2017	-	Feedback Wilfred van Eisden en Hilly Boers aanpassen in het onderzoeksverslag	4,5 uur
13/11/2017	-	Interview B. B. ontwerpen	1,5 uur
14/11/2017	B. Broere	Besloten welke 5 leerlingen geobserveerd worden	
14/11/2017	B. Broere	Stage op OBS P. M. school - Observatie - Beginsituatie opstellen - Onderzoek doornemen - Interview afnemen	8 uur (8.00 – 16.00)
14/11/2017	B. Broere	Interview uitwerken	3 uur
16/11/2017	Wilfred van Eisden	Feedback Wilfred van Eisden aanpassen – versie 4.0	1 uur
17/11/2017	Wilfred van Eisden	Gesprek om feedback door te spreken	1,5 uur
21/11/2017	Wilfred van Eisden	Feedback van Wilfred van Eisden aanpassen	1,5 uur
21/11/2017	B. Broere	Stage op OBS P. M. school - Observatie - Gesprekken over komende lessen	6 uur (8.00 – 14.00)

21/11/2017		Lesopzet coöperatieve werkvormen 28 november voorbereiden	1 uur
21/11/2017		Observatie + interview verwerken in onderzoeksverslag	0,5 uur
27/11/2017	Wilfred van Eysden	Bellen met Wilfred, feedback doorspreken	15 minuten
28/11/2017	B. Broere	Stage op OBS P. M. school - Les uitvoeren - Observatie - Gesprekken over komende lessen - Observatie verwerken	6 uur (8.00 – 14.00)
28/11/2017	Wilfred van Eysden	Feedback versie 4.0 aangepast in het verslag	4 uur
30/11/2017	Laura Dees (Critical Friend)	Feedback van Laura Dees aangepast in het verslag	2 uur
04/12/2017	Hilly Boers	Feedback Hilly aanpassen in het onderzoeksverslag + de tekst overnemen van het onderzoeksplan naar het onderzoeksverslag	1 uur
06/12/2017	-	Lesopzet coöperatieve werkvormen 12 december voorbereiden	1 uur
08/12/2017	-	- Hoofdstukken resultaten, conclusies, aanbevelingen en discussie doornemen bij rubrics - Start maken met bovengenoemde hoofdstukken - Start maken aan de samenvatting	7 uur
11/12/2017	-	Verder werken aan samenvatting	0,5 uur
12/12/2017	B. Broere	Stage op OBS P. M. school - Les uitvoeren - Observatie - Observatie verwerken - Volgende les doornemen	6 uur (8.00 – 14.00)
14/12/2017	-	Lesopzet coöperatieve werkvormen 19 december voorbereiden	1 uur
19/12/2017	B. Broere	Stage op OBS P. M. school - Les uitvoeren - Observatie - Observatie verwerken	6 uur (8.00 – 14.00)
19/12/2017	Laura Dees (Critical Friend)	Feedback van Laura Dees aangepast in het verslag	2 uur
08/01/2018	Wilfred van Eysden	Feedback van Wilfred van Eysden aangepast in het verslag	1 uur en 15 minuten
12/01/2018	Wilfred van Eysden	Gesprek van Wilfred van Eysden aanpassen	1 uur
12/01/2018	Wilfred van Eysden	Feedback van Wilfred aanpassen	1,5 uur

Bijlage 22: Procesverslag

De rubrics waren in PABO 3 al geïntroduceerd, deze waren dus bekend. Dat was fijn, want op deze manier was er een soort van beeld voor het maken van het onderzoek. Het maken van dit onderzoek heb ik gemaakt aan de hand van de rubrics. Ik vond het fijn om dit aan te houden en op die manier per hoofdstuk verder te werken. Ook heb ik alles overzichtelijk gepland en mij aan de planning gehouden. Dit heeft gezorgd voor weinig stress en dat was fijn. In Zuid-Afrika kon ik meteen starten met het verzamelen van data. Daar moesten alleen wel onderzoeksinstrumenten voor gemaakt worden. Het observatieformulier ontwerpen vond ik lastig, maar nadat ik theorie had gelezen lukte dit weer wat beter. Ook het maken van een interview heb ik geleerd afgelopen periode. Het is belangrijk om eerst kernwoorden te selecteren en om aan de hand van die kernwoorden een interview te ontwerpen. Op deze manier ontwerp je een krachtig interview waarbij je tot bijna alleen maar nuttige informatie komt. Als ik eerder een interview zou ontwerpen bedacht ik zelf de vragen zonder kernwoorden, er ontstaan dan veel vragen die niet relevant zijn denk ik.

Ik vond het lastig dat in Nederland mijn onderzoeksplan een aantal keren aangepast moest worden. Uiteindelijk heb ik het plan samen met Wilfred mondeling doorgenomen. Ik heb opgemerkt dat het dan beter te begrijpen is. Ik wist wat Wilfred bedoelde en op deze manier kon ik verder gaan.

Ook heb ik geleerd om Critical Friends in te schakelen. Laura en Odylle hebben beide naar mijn onderzoeksplan gekeken. Ik zelf vond het heel lastig om nog fouten uit mijn onderzoeksplan te halen omdat ik het onderzoeksplan al zo vaak had doorgenomen. Een ander kijkt er dan toch anders naar en op deze manier kun je hele nuttige feedback ontvangen.

Door dit onderzoek heb ik geleerd om met veranderingen om te gaan en flexibel te handelen, met cultuurverschillen om te gaan, een andere manier van lesgeven te ervaren, zelfstandig conflicten en onduidelijkheden op te lossen. Verder ga ik als leerkracht veel vaker coöperatieve werkvormen toepassen binnen mijn lessen. Door dit onderzoek weet ik dat het zorgt voor meer betrokkenheid en door de ervaringen die ik heb opgedaan tijdens deze lessen heb ik het effect ervaren. Het zal ook gemakkelijker zijn om de coöperatieve werkvormen toe te passen omdat ik met heel veel werkvormen ervaring heb opgedaan.